

**ANKARA SEYMEN OYUNLARININ DAVUL ÜZERİNDEKİ
RİTMİK VURGULARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mustafa ŞAHİN

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 08 Haziran 1998

Tezin Savunulduğu Tarih: 22 Haziran 1998

Tez Danışmanı: Doç. Şenel ÖNALDI

Diğer Jüri Üyeleri: Yrd. Doç. Afşin EMİRALIOĞLU

Yrd. Doç. Dr. Gökten AY

HAZİRAN 1998

ÖNSÖZ

Davul-zurna, Türk Halk Oyunlarının temel ögesi olarak günlük yaşantımıza girmiştir. Düğünlerde, derneklerde, yağlı güreş müsabakalarında, seymen alayı ve benzeri merasimlerde davul-zurna çalınarak bayrak çekilir ve oyunlar oynanır. Hatta askeri bile davul-zurna ile toplanıp uğurlarız.

Ankara'da oturmam ve Ankara'da halk oyunları çalışmalarına başlamam sebebiyle bu kültürün yakınında olmam bu konuya olan ilgimi arttırmıştır. Türk Kültürü zinciri içinde bir halkayı oluşturan ve varlığını bozulmadan sürdüren Seymen Oyunlarını ve kültürünü genç nesillere tanıtılması ve sevdirmesi taraftarıyım. Bu yüzden araştırma konumu ağırlık olarak Seymen Oyunları ve davul üzerinde ki ritmik vurguları yönünde yoğunlaştırdım.

Bu çalışmamda danışmanlığımı yürüten sayın hocam Doç. Dr. Şenel ÖNALDI'ya, Metin ÖGE'ye ve onu bulmamda bana yardımcı olan ANKARA KULÜBÜ üyelerine teşekkürlerimi sunarım.

Mustafa ŞAHİN

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	vii
SUMMARY.....	viii
GİRİŞ.....	xiii

BÖLÜM 1. ANKARA’NIN TARİHSEL SÜRECİ İÇİNDEKİ YERİ VE

KAVRAMI.....	1
1.1. ANKARA ADININ KAYNAĞI.....	1
1.2. ANKARA TARİHİ.....	1
1.2.1. TÜRK EGEMENLİĞİNDEN ÖNCE ANKARA.....	1
1.2.2. TÜRK EGEMENLİĞİNDE ANKARA.....	2
1.2.3. ULUSAL KURTULUŞ SAVAŞI YILLARINDA ANKARA VE BAŞKENT OLUŞU.....	2
1.3. COĞRAFYASI.....	3
1.4. İL HARİTASI.....	5
1.5. SOSYO-EKONOMİK YAPI.....	6
1.6. KÜLTÜREL DEĞİŞİM.....	7

BÖLÜM 2. SEYMEN VE SEYMENLİK KAVRAMLARI.....	8
2.1. SEYMEN KELİMESİNİN ANLAMI.....	8
2.2. SEYMENLİĞİN YAYGIN OLDUĞU BÖLGELER.....	10
2.2.1. ANKARA’DA SEYMENLİK GELENEĞİ.....	10
2.2.2. SAFRANBOLU’DA SEYMENLİK GELENEĞİ.....	13
2.3. SEYMEN-ZEYBEK İLİŞKİSİ.....	15
2.4. SEYMEN ALAYI.....	17

BÖLÜM 3. SEYMEN OYUNLARINDA GİYİLEN

KIYAFETLER-AKSESUARLAR.....	20
3.1. SEYMEN GİYSİLERİ.....	20
3.2. OSMANİYE İÇLİKLERİ.....	20
3.3. CAMADANLAR.....	22
3.4. CEPKENLER.....	23
3.5. SIRMALI YELEK.....	24
3.6. DİZ ÇORAPLARI.....	24
3.7. HAMAİLER.....	25
3.8. YARIM DİZLİKLER.....	26
3.9. ZIVGALAR.....	27
3.10. ÖNÜ HARÇLI YELEKLER.....	28
3.11. KADİFE VEYA ÇUHA YELEKLER.....	28
3.12. EFE KUŞAKLARI.....	29
3.13. SİLAHLIKLAR.....	29
3.14. BAZUBANT VEYA PAZVATLAR.....	30
3.15. ÇORAP VE AYAKKABILAR.....	31
3.16. KIYAFETLERİN GİYİLİŞİ VE SIRASI.....	32

BÖLÜM 4. ANKARA SEYMEN OYUNLARINA EŞLİK EDEN

ÇALGILAR.....	34
4.1. ZURNA.....	34
4.2. DAVUL.....	34
4.3. BAĞLAMA VE AİLESİ.....	36
4.4. DEF (TEF).....	36
4.5. DARBUKA.....	37
4.6. ZİLLİ MAŞA VE KAŞIK.....	37

BÖLÜM 5. ANKARA SEYMEN OYUNLARI.....	38
5.1. ANKARA SEYMEN OYUNLARI.....	38
5.1.1. ZEYBEKLER.....	38
5.1.2. DÜZ OYUNLAR.....	39
5.1.2.1. MİSKET.....	40
5.1.2.2. HÜDAYDA (FİDAYDA).....	43
5.1.2.3. MOR KOYUN.....	47
5.1.2.4. YANDIM ŞEKER.....	49
5.1.2.5. NAME GELİN.....	51
5.1.2.6. YILDIZ.....	52
5.1.2.7. ÇARŞAMBA.....	53
5.1.2.8. ATIM ARAP.....	54
 BÖLÜM 6. DAVULUN NOTALANIŞI VE DAVUL-ZURNA İLE	
 OYNANAN OYUNLARIN DAVUL ÜZERİNDEKİ RİTMİK	
 VURGULARI.....	55
6.1. DAVUL-ZURNA İLE OYNANAN OYUNLAR.....	55
6.2. DAVULUN NOTALANIŞI VE KULLANILAN GEREÇLER....	55
6.3. USULLER.....	57
6.4. ZEYBEKLER VE DAVUL ÜZERİNDEKİ RİTMİK	
VURGULAR.....	58
6.4.1. Seymen Zeybeği.....	58
6.4.2. Karaşar Zeybeği.....	62
6.4.3. Ankara Zeybeği.....	66
6.4.4. Mendil Zeybeği.....	70
6.5. ESAS DÜZÜMLER.....	74
6.6. ORTAK DÜZÜMLER.....	75
6.7. EZGİLERDEN ÇIKAN SONUÇLAR.....	77

SONUÇ.....	78
KAYNAKÇA.....	80
ÖZGEÇMİŞ.....	82

ÖZET

Bu araştırmada, davul-zurna ile alınan seymen oyunlarının davul üzerindeki ritmik vurgularının ortaya çıkarılmasına çalışılmıştır. Bunun yanında oyunlar hakkında kısa bilgiler verilmiş, zeybekler yanında düz seymen oyunlarına da değinilmiştir.

Konunun orjinalitesine ulaşabilmek için oyunları çalan zurna icracısı Metin ge'ye ulaşılmış ve beraber kayıtları Ankara'da yapılmıştır. Ayrıca konuyla ilgili bilgilerde alınmıştır.

Oyunun ayrılmaz bir parçası olan kostüm konusuna girilmiş, bu konuyla ilgili kaynaklardan kostüm ve aksesuarlar hakkında bilgiler sunulmuştur.

Ayrıca seymenlik konusuna da değinilerek, başlangıç itibariyle bu konu hakkında kısa açıklayıcı bilgilere değinilmiştir. Olayı somutlaştırmak içinde Kültür Bakanlığı'ndan ve 1985 yılında yapılan bir yarışma video bantından kopyalar alınmış ve tez ile birlikte sunulmuştur.

SUMMARY

At the beginnig of this study some brief information has been given about ANKARA, which is the region that subject to this research.

At this section has been mentioned about the origin of Ankara name, Ankara's history and geography, Ankara before/ after Turkish soverinity, being capital city of Turkey, Ankara in the years of Turkish war of independence, Socio-Economic structure, cultural chancings..etc.

After that some explanatory information has been given about SEYMENs whom specifies Ankara folkore culture. EFE (EFELİK) figuratively means to hero, brave manly and fighter person. EFEs are avoid themselves to do harm and love to do kindness. EFEs in the southern Anatolian called as ZEYBEK. In the middle Anatolian especially in/around Ankara EFEs are called as SEYMEN wich means to braveheart and horseman.

Also at this section, it has been explained about the regions which seymen are common folkloric appearings. Especially Safranbolu and Ankara told.

In SEYMENs' groups main dance is "ZEYBEK DANCE". On account of this we can say ZEYBEK and SEYMENs come through the same culture source and there is very close relations with each other. SEYMENs were making a kind of ceremony called "SEYMEN ALAYI" during the days of national disasters, foundation or demolition of BEYLİKs/ states or to do select a leader. This ceremony has been told through the section.

Knowledge about dresses and accessories which takes very important place in SEYMEN culture has been presented before "Dance, Music and Rhythmic percussions" section. SEYMENs used dresses and accessories; Osmaniye Underwears, Camadans, Cepkens, Silver Threaded Waistcoats, knee socks, Hamails Half Knee Guards, Zıvgas, Velvet or broudcloth Wiastcouts, Sashes for EFE, Set of Arm Tools, Bazubants or Bazvats, Socks and shose opinion. In the end of this section "A Costume Wearing Order List" has been given for wearing the costumes easily and orderly. This order list is very important not to broke he traditions. SEYMENs' costumes had taken into current forms a hundred years ago. EFEs of SEYMENs' still wear these costumes. At traditional wearing, initially it's started to wearing the woollen socks. And socks are made fit with on legs. Parts of ZIVGA are pulled to the calves over the wollen socks. After that the Interior İÇLİK is worn on upper surface sequentially. To the waist, over the ZIVGA and OSMANIYE İÇLİK, a kind of Wide Rectangle Shawl Sash is fastened. At the one side of tools, there are three buckle. At the other side, there are two long, one short skin Belt (Column). When looked at profile, bottom of the arm should look at to the inside and top of the arm should look at to the outside. FES or Skullcan are worn to the head, and to the top of these, POŞU or Kaffiyeh are wrapped. Kaffiyeh and POŞU should be long. To the foot YEMENİ is worn.

Afterforwards the complementary accessories -chained watch thrown from shoulder, HAMAIL and armband are attched. In this way traditional wearing of Ankara SEYMENs' costumes has been completed.

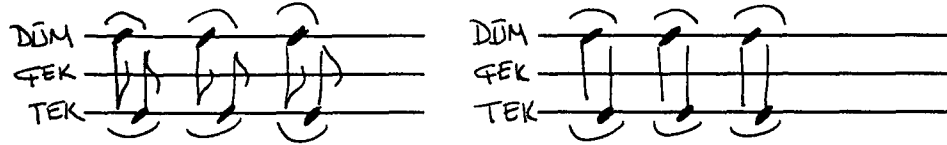
As known in every regions several instruments accompany to the dances concentrated on Rhythmical Percussions an Drum. These instruments are played in open or closed areas. Drum and Zurna are played and open areas. Such instruments like BAĞLAMA and BAĞLAMA FAMILİY, DARBUKA, DEF (tef), ZİLLİ MAŞA, SPOON are played in closed areas. At DRUM section menticned about making drum, drum tools, playing drum. Through this section I gave brief information about ZURNA and playing ZURNA which shows differences from region to region. During the manufacturing of drum it is needed to the hoops. These hoops are generally provided from Malatya or Kırşehir cities. Two sides of hoops' are nailed on and given a shape to circle. One side of the drum is placed with skin of Drumstick and other side of drum is placed with Skin of Smaller Drumstick. These two wet skins are tightened by using ropes and Skin Belts. Then these wet skins are dried in a few days in stove heated rooms. At the end the Drum is ready to play.

At “Ankara Seymen Dances and Rhythmic Percussions of Dances played with Drum” section.

I made a “Zeybeks and Simple Dances” part which was reviwed in two section. After giving knowledge about groups, I mentioned about “Simple Dances” which are generally played in closed areas. Also I added Already Gathered Music Notes to this section. The simple dances played Ankara MİSKET, HÜDAYDA (FİDAYDA), MOR KOYUN, YANDIM ŞEKER, NAME GELİN, YILDIZ, ÇARŞAMBA VE ATIM ARAP has been given in this section with their notes.

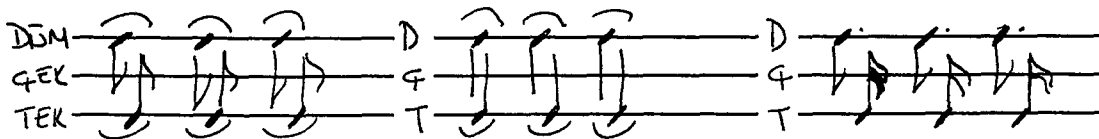
Dances with DAVUL-ZURNA in Ankara commonly ZEYBEK dances. Before to start to study these dances, for the benefit of inquisitives acknowledge about "how to prepare Drum Notes". This information was derived and arranged for drum from "Method of Tömbek" translated by Doç.Dr.Şenel ÖNALDI. Moreover, for easily understading of this matter by even layperson, I have touched on the rhythmic patterns used on Turkish Folk Dances.

The music and rhytym has been changed into notes from the tape that I have recorded with Mr.Metin Öge. I have also gave some brief information about the dances. These are respectively Zeybek of SEYMEN, zeybek of KARAŞAR, Zeybek of ANKARA and Zeybek of Mendil. Henceforth, under the "Main Rhythmic Patterns" title, it was caused to happen the most common rhythmic patterns played by davul. In the "Associated Patterns" title we see the dances in "9 measured" forms and this is 2+2+2+3. All of the dances we can see only one format and this is happened in the last 3;

In the part of the result derived from melodies, again we see 9 measured pattern and it's 2+2+2+3 format.

Mainly, at the percussions periods of melody,

We see that patterns are used to emphasise the percussions. At the final Part we may say that the dances with accompaniment of DAVUL-ZURNA are commonly Zeybek DANCES and in general in 9 times measure and in the pattern of 2+2+2+3 These dances can also be performed with mere BAĞLAMA, drum and players are originated mainly from Kırşehir and Keskin regions and these players are rare, while the musicians are playing Drum, the rhythmic percussions are determined according to melody and dance, at the percussion periods of the melody shared patterns are used some patterns are used and some patterns are present with these four dances.

GİRİŞ

Türk Halk Oyunlarında çok önemli bir yer tutan Davul, milli çalgılarımızın başında gelmektedir. Türklerin anayurtları Orta Asya'da icad edip kullandıkları bu vurmali çalgımız, seymen oyunlarında da kendini göstermektedir. Yapılışının basit görünüşü karşısında oyunların icrasında oyuna eşlik bakımından çok önem taşımaktadır. Hatta ritm olmadan oyunun icra edilmesinin mümkün olmayacağı da söylenebilir.

Türk Halk Oyunlarının asırlar boyunca korunmasına ve yeni kuşaklara aktarılmasında en önemli görevi vurmali çalgımız Davul yapmıştır.

Bir oyuna eşlik edilmesinde en önemli faktör davul vurgularıdır. Davul vurgularında, tokmakla kalın vurguları DÜM, çubukla ince vurguları TEK ve kasmağa vurmak suretiyle ÇEK sesleri elde edilerek, bu ezgilerin günümüze kadar gelmesi sağlanmıştır. Ayrıca yeni usullerin yaratılmasında da davuldan yararlanılmıştır.

Konunun seçilme nedeni şimdiye kadar yapılan Akademik ve bireysel çalışmaların kapsamını bir ölçüde genişletmek ve özellikle de yörenin zengin ritmik yapılarını bir bütün dahilinde inceleyerek sunmaktır.

Bu tez, konuyla ilgilenenlere ritm sahasında nasıl bir yöntem takip edilmesi gerektiğini göstermektedir.

BÖLÜM 1. ANKARA'NIN TARİHSEL SÜRECİ İÇİNDEKİ YERİ VE KAVRAMI

1.1. ANKARA ADI'NIN KAYNAĞI

Ankara adının kaynağına ilişkin bilgilerin bulunduğu temel yapıtlardan olan Stefanos Bizantos'un coğrafya sözlüğünde ilk adın ANKURA olduğu ve gemi çapası anlamına geldiği yazılmaktadır. İleri sürülen bir görüşe göre Galatlar Mısırlıları denize kadar sürüp çapalarına el koymuşlar ve şehire de bu adı vermişlerdi.¹

1.2. ANKARA TARİHİ

1.2.1. Türk Egemenliğinden Önce Ankara

Ankara çevresinde yapılan arkeolojik kazılar sonucunda Yontma Taş devrinden kalma araç ve gereçlerin ortaya çıkarılmış olması kentin geçmişini yazılı tarihten çok öncelere uzandığını göstermektedir. Yöredeki ilk yerleşimler sırasıyla şöyledir.²

1. Hititler
2. Firigler
3. Lidyalılar
4. Persler
5. Galatlar
6. Bizanslılar

¹ Ankara Arkeoloji Araştırması, ODTÜ Matbaası, 1989, s.19.

² Ankara II Yılıığı, Ajans Türk Matbaası, 1973, s.13.

1.2.2. Türk Egemenliğinde Ankara

Selçuklu Devleti ilk kez 1073 yılında Ankara'yı egemenliği altına almıştır. 1127-1143 yılları arasında Danişmendler'in yönetimi altında kalan Ankara'nın Türkleşmesi oldukça yavaş olmuştur. Anadolu'da Moğol istilasıyla başlayan dönemde Ankara 1304'de İlhanlılar'ın eline geçti. Cengizhan'ın doğudaki kentlere saldırmasıyla (Buhara, Semerkant gibi) buralardaki halk Anadolu'ya göçtü. Kente yeni gelenlerin ve kentte yaşayanların Bizans halkına ve Anadolu'ya kadar gelen Moğollara karşı örgütlenme zorunluluğunun ortaya çıktığı dönemde bütün esnaf ve zanaatçılar tek bir örgüt içinde toplanmışlardır. Bu örgüt Ahilik adıyla anılan toplumsal bir örgüttür. Osmanlıların egemenliğine ilk defa 1356'da Orhan Bey zamanında geçti. Ve bu tarihten sonra kısa süreli el değiştirmelerle Osmanlıların bir sancağı haline geldi.³

1.2.3. Ulusal Kurtuluş Savaşı Yıllarında Ankara ve Başkent Oluşu

1919 yılı başlarında İngiliz ve Fransız askerleri Ankara'da karargah kurmuşlardı. İşgalcilerin davranışları halk arasında hoşnutsuzluk yaratınca yabancılara karşı örgütlenme görülmeye başlandı. Azmi Milli Cemiyeti kuruldu. Mustafa Kemal tehlikenin yoğun olduğu bölgelere bağlantının çabuk kurulabileceği bir merkez olarak Ankara'yı seçti. 23.04.1920'de Büyük Millet Meclisi toplandı.

³ Ankara İl Yıllığı Ajans Türk Matbaası, 1973, s.14.

27.12.1919'dan beri Ankara Heyeti Temsiliye'nin ve birinci Büyük Millet Meclisi Hükümetinin fiilen merkezliğini Ankara yapmıştır. 9.10.1923'de Ankara'nın başkent olmasına karar verildi. 13.10.1923'de bu kanun teklifi kanunlaştı.⁴

1.3. COĞRAFYASI

İç Anadolu bölgesinde bulunur. Doğusunda Yozgat, Kırşehir ve Kırıkkale. Batısında Eskişehir. Kuzeyinde Bolu, Çankırı. Güneyinde Konya, Güney Doğusunda Aksaray illeri ile çevrilmiştir.

Volkanik oluşumlar Ankara'nın kuzeyinde geniş yer kaplar. Güney ve güneydoğu bölümlerinde yer yer Mezozoik (ikinci zaman) alanlar vardır. Sakarya ırmağı çevresinde üçüncü zaman oluşumlar bulunur. Dördüncü zaman çökelleri Mürtet ve Çubuk dolaylarında yaygındır.

İlin bulunduğu alan dağlık, ormanlık kuzey anadolu ile kurak Konya ovası arasında bir geçiş bölgesidir. Doğu da Kızılırmak, batı da Sakarya ırmağı ile çevrelenen ilin kuzeyinde kuzey anadolu sıra dağlarının ormanlarla kaplı güney yamaçları, güneyinde de Tuz Gölü teknesi yer alır.

İlin % 27.4'ü dağlık alanlarla kaplıdır. Kuzeyinde yer alan Köroğlu Dağları üzerindeki Yıldırım Dağı ilin en yüksek noktasıdır.

Toplam alanın % 14.7'si ovadır. En önemlileri Haymana, Ankara, Çubuk ve Mürtet ovalarıdır.

⁴ Ankara İl Yıllığı, Ajans Türk Matbaası, 1973, s.25.

Yaylalar il topraklarının % 1.5'lik bölümünü oluşturur en önemlisi Haymana Yaylasıdır.

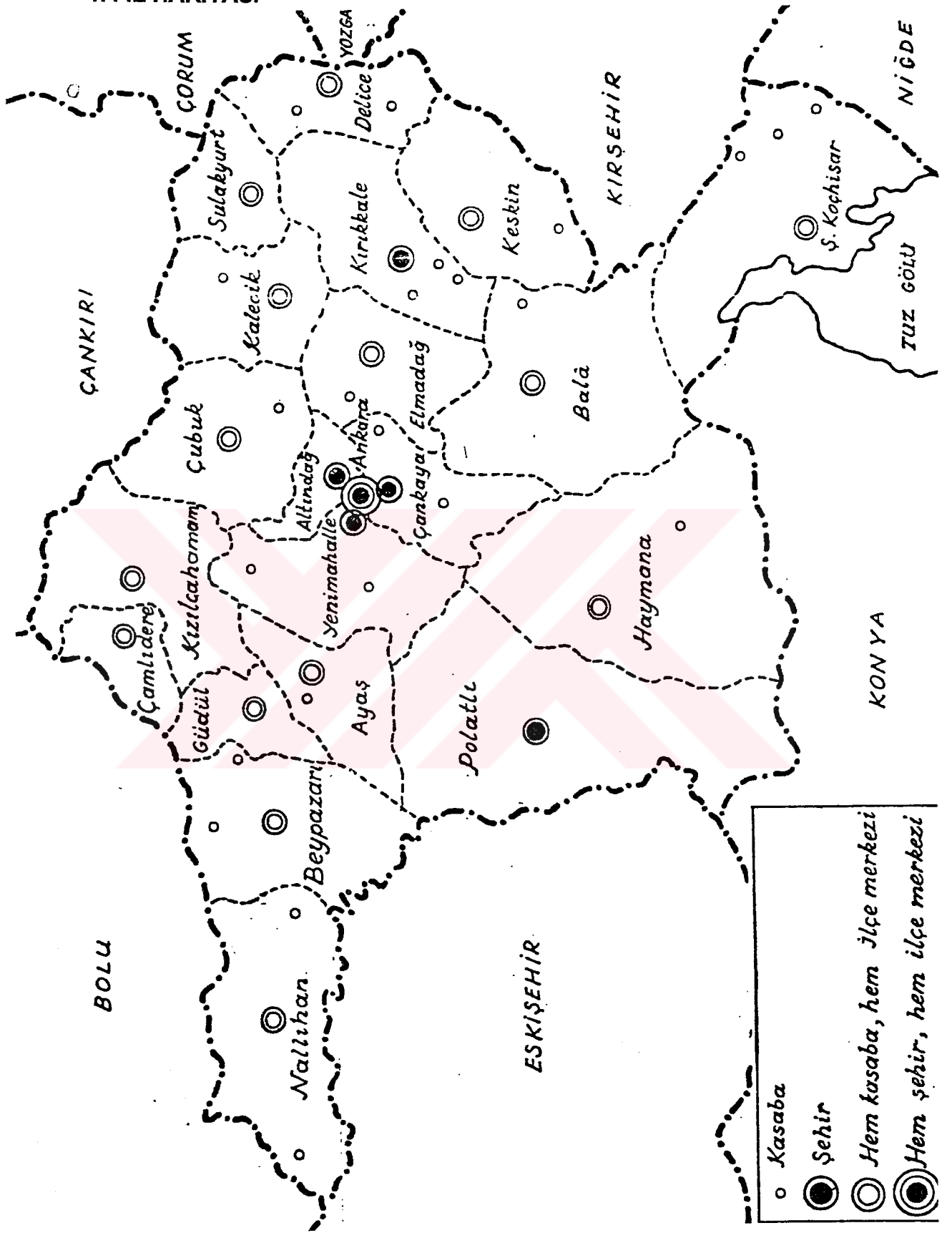
En önemli vadileri Balaban Deresi vadisi, Kızılırmak vadisi ve Sakarya Irmağı vadileridir.

İlin en önemli akarsuyu Sakarya ırmağıdır. Ayrıca ilde irili ufaklı çay ve dere vardır.

Ankara, kaplıcalar ve termal kaynaklar bakımından oldukça zengindir. Bunlar arasında en önemlileri Kızılcahamam, Haymana ve Ayaş'tır.⁵

⁵ Ankara Arkeoloji Araştırması, ODTÜ Matbaası, 1989, s.57-58.

1.4 İL HARİTASI⁶⁶ Ankara İl Yıllığı, Ajans Türk Matbaası, 1973, s.3.

1.5. SOSYO-EKONOMİK YAPI

Ankara Türkiye'nin nüfus bakımından ikinci büyük ilidir. İlde nüfus artış hızı 1970'e kadar Türkiye ortalamasının üstünde olmuştur. 1975-1980 döneminde artış hızında gerileme görülmüştür. Nüfus yoğunluğu bakımından incelendiğinde merkez ilçesinin il ortalamasının çok üzerinde bir nüfus yoğunluğuna sahip olduğu görülür.

Okur-yazar oranı her zaman ülke ortalamasının üstünde olmuştur. Bunda halk dersanelerinin ve okuma-yazma seferberliğinin azımsanmayacak katkıları vardır.

Ankara da tarım önemli bir ekonomik uğraşı ve geçim kaynağıdır. Sebzeçilik ve meyvacılık gelişmiştir. Ancak sulamanın yetersizliği verim artışını düşürmektedir.

Ortalama 800-1000 mt yüksekliğinde bir yayla özelliği taşıyan Ankara, doğal yapısıyla hayvancılığa elverişlidir. İlde koyun ve dünyaca ünlü Ankara keçisi yetiştirilir. Ayrıca arazi durumu, iklim ve doğal bitki örtüsü arıcılığa uygundur.

Ankara inşaat faaliyetleri yönünden gerek il gerekse Türkiyede inşaat kesiminde yaratılan gayri safi hasıla içindeki payı ile önemlidir. Aktif nüfusun % 4.5'i inşaat kesiminde çalışmaktadır.

Yöredeki eski uygarlık merkezleri bakımından Tarih Turizmi yapılır. Başkent olması uluslararası aktivitelerin Ankarada planlanması sonucunu doğurmakta, bu durum bir oranda dış turizmi geliştirmektedir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında küçük işletmeler, sanayiye egemendi. Ankaranın başkent seçilmesi, ilin sanayileşme sürecini önemli ölçüde etkiledi. 1950-1970 yılları arası devlet fabrikaları gelişti. Buna karşılık 1970'li yılların başında özel kesime ait iş yeri sayısı hızla arttı. Bu yıllarda hızla gelişen sanayi dalı makine imalatı olmuştur.⁷

1.6. KÜLTÜREL DEĞİŞİM

Özellikle Cumhuriyet sonrası endüstrileşme kültürel değişim üzerinde etkili olduğu gözlemlenmiştir. Teknolojinin ve kitle iletişim araçlarının gelişmesi insanlar arası ilişkiyi artırmış, geleneksel öğeler değişime uğramış, bu karşılıklı etkileşimler Ankara'da geleneksel yaşam biçiminin değişmesine neden olmuştur.⁸

⁷ Ankara İl Yıllığı, Ajans Türk Matbaası, 1973, s.78-79.

⁸ Ankara İl Yıllığı, Ajans Türk Matbaası, 1973, s.91.

BÖLÜM 2. SEYMEN VE SEYMENLİK KAVRAMI

2.1. SEYMEN KELİMESİNİN ANLAMI

Efe, (Efelik) mecazi anlamda mert, cesur, kahraman, cengaver insan anlamına gelir. Efeler kötülükten kaçınan, iyiliği ve yardımı seven, gözü pek, mert, kahraman ve fedakar kişilerdir.

Ege Bölgesindeki efelere Zeybek, Orta Anadolu ve özellikle Ankara efelerine, yiğit ruhlu ve atlı anlamına gelen Seymen denir.

İyi huylara sahip olan efeler çevrelerinde saygınlık kazanmış kişilerdir. Eskiden anne ve babalar yeni yetişmekte olan çocuklarını efelere teslim ederlerdi. Efeler küçük delikanlıların çeşitli kötü yerlere gitmesini, alışmasını önler; terbiyelerini, tutum ve davranışlarına dikkat ederler, onları küçüklerini seven ve koruyan, büyüğüne saygı gösteren, vatanına ve milletine yararlı insan olmaları için çalışırlardı. Efeler içinde en çok kendini sevdiren saydıranlar “Efe Başı” seçilirdi. Efe başları, efeleri düzenleyen ve idare eden kişilerdir. 15-16 yaşındaki genç efelere Ankaralılar “Yeni Yitme” derlerdi. Yeni yitmelik ünvanı askerlik görevinin sona ermesine kadar sürerdi. 35 yaşına kadar da delikanlılık devresi, 35 yaşından sonra da “Dökleşiyor” (İhtiyarlıyor) değişimi ile Kart Tıraş Efe denirdi.

Ankara da Seymen olarak yörenin kıyafetlerini giymek, seymen adını almaya yetiyor. Düğünler genelde dört gün sürer ve üçüncü gün perşembeye gelir. Üçüncü gün daima gelin alma günüdür. Gençler seymen olurlar ve ata binerler. Düğün ciriti oynarlar. Seymenler ata binince adları değişmektedir. Ankara da ata binmiş seymenlere OSMANLI denir.⁹

Seymen (Segban); bayramlar da, düğünlerde törene yerli giysilerle, atlı ve silahlı olarak katılan yiğit, anlamı ile birlikte şu anlamlara gelir. Segmen (Sögürtme, Samen, Saymana, Segmen, Semen, Sevman, Seyman, Seymene).¹⁰

Köyden köye gelin almaya giden güvey yanlısı anlamına seğman kelimesi, bazı yörelerde hala bu anlamda kullanılmaktadır. Denizli- Çal, İzmir, Manisa, Bandırma ve köyleri Balıkesir, Çanakkale- Eceabat, Hocaköy, Bursa- İnegöl, Bilecik-Söğüt, Çankırı-Kurşunlu, Gaziantep-Kilis, Maraş, Sivas-Generek, Kırşehir-Çiçekdağı, Elbaşı, Kayseri-Bünyan, Niğde ve Muğla- Aliköyü.

Etimolojik açıdan kelimenin kökünü incelersek, Segmen; farsça'da segban (köpek bakıcısı)'dan segben-seğmen/ seymen olarak karşımıza çıkar. Osmanlı ordusunda, Yeniçeri ocağına bağlı bir birlik, genellikle saray köpeklerine bakmakla görevli olan kişilerdir.¹¹

Ayrıca seymen (sağmen) kelimesi tahtadan yapılmış aralıksız küçük iskemle anlamına da gelmektedir.

⁹ Meydan Larousse, C.2, s.128-129.

¹⁰ M.Zeki PAKALIN, Tarih Deyimleri ve Terimleri Ans., Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1983, s.111.

¹¹ İsmet Zeki EYÜBOĞLU, Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü, Acar Matbaacılık, Ankara, 1988, s.75.

Osmanlı ordusunda, köpek bakıcısı olan sekban, bazı kişilere ünvan olarak da kullanılmış bir kelimedir. Yeniçeri ocağının ayırmış bulunduğu üç kısımdan birine “segban” denirdi. Diğer iki kısma “Ağa Bölükleri” ve “Cemaat” adı verilirdi. Yeniçeri Ocağını en son olarak teşkil eden, Yüzdoksanaltı ortanın Otuzdört ortasını segbanlar teşkil ediyor ve bunlara segban bölükleri deniyordu.¹²

2.2. SEYMENLİĞİN YAYGIN OLDUĞU BÖLGELER

2.2.1. Ankara’da Seymenlik Geleneği

Anadolu'nun çok eski yerleşme sahalarından olduğu arkeolojik ve antropolojik belgelerle ortaya konmuş bulunan Ankara, 1071 Malazgirt Zaferini takip eden yıllardan itibaren, Türklerin hakimiyetine girmiş; Danişmentlerin, Anadolu Selçuklularının ve Osmanlı hakimiyetleri sırasında önceleri Büyük Anadolu Eyaletine, sonraları eyalet içindeki bir sancağa merkez olmuştur.

Bu gün üç milyonu aşkın nüfusa sahip, modern bir başkent olan Ankara'nın ekonomisi önceleri tarıma dayalı idi. Tahıl ve meyva yetiştirilir, özellikle Ankara keçisi ve koyunda beslenirdi.

¹² Sadi Yaver ATAMAN, 100 Türk Halk Oyunu, Yapı Kredi Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1975, s.82.

Ankara keçisinin yumuşak ve parlak kılından dokunan kumaşlar İstanbul'a gönderilir, oradan Mısır ve Avrupaya sevk edilirdi. Tarihi 17.yy'a kadar uzanan dönem içerisinde Ankara balı, armudu, keçisi ve iğdemi ile de önemli bir yer almıştı.

Gittikleri yerlerde kendi kültürlerini koruyan ve geliştiren Oğuz Türkleri, yerleştikleri Ankara çevresinde de adet, gelenek ve göreneklerini yaşatmışlardır. Bu geleneklerden biri de seymenlik geleneğidir.

şehrin devlet merkezi olması neticesinde, meydana gelen hızlı teknolojik gelişmeler, tabi olarak kültür yapısında etkilemiştir. Ancak söz konusu değişme ve gelişmeler, şehrin geleneksel kültürü içerisinde özel bir yeri bulunan "seymenlik geleneği" hayatını devam etmiştir. 21.yy'a beş milyonluk nüfusa sahip büyük ve modern bir başkent olarak girmeye hazırlanan Ankara'da seymenlik geleneği bu gün bir dernek çatısı altında korunarak yürütülmektedir. Ankarada faaliyet gösteren derneklerin en eskilerinden biri olan Ankara Kulübü (Derneği) bu geleneksel kurumu ilelebet yaşatma çabası içerisindedir.

Anadolu tarihte çok galeyanlı günler geçirmiş, seymen dzlerek, yaya, atlı ve silahlı olan delikanlıları bir reis etrafında toplamıştır. Kuvvetle muhtemeldirki, Selçuklu İmparatorluğu yıkılırken (Anadolu Selçukluları) yine böyle bir olay olmuş, Osman Beyi aynı şekilde Kayı Aşiretinin başına bey seçmiştir. O güne ait elimizde yazılı bir belge olmamakla beraber etnolojik araştırmalarla, halkta yaşamakta olan gelenek ve görenekleri tespit etmekle, kaybolmuş tarihi hakikatleride meydana çıkarabiliriz.

Seymen düzölme adeti beş on kişiye ait bir topluluk değil, Orta Anadolu Türkleri'nin müşterek bir olayıdır. Selçuklu Devleti'nin Cent'te, Osmanlı Devletinin Söğüt'te kuruluşu bu olaya çok benzemektedir. Selçuklu aynı şekilde atlı seymen alayları önünde bir torbadan çocuğun birini ok çektirmek suretiyle kendi okunu çekerek bey olmuştu. Osman Bey ise yine atlı seymenler önünde bir ak keçeğe oturtularak, 9 defa havaya kaldırılarak karargahta dolaştırılmıştı. Kimizlar sunulup ant içilerek bey tanındı. Bu muhakkak ki seymen alayı eski Türklerden kalma bir adettir. İkinci Mahmud'un kurduğu "segban teşkilatı" seymen kelimesinden alındığını idda edenlerde vardır. İstanbul'da Şehzade Camii karşısında Çukurçeşme civarında eskiden beri seymenler mezarlığı olduğuda söylenmektedir. İstanbul esnafı arasında Ahi teşkilatı arasında bulunan seymenlerinde Ankara Ahileri ile bir münasebeti vardır. Rumeli de "seymen-bekçi, muhafız" manasında kullanılmaktadır.

Ankara'da ise "seymen", efe, yiğit ruhlu, atlı manasında kullanılmaktadır. Zeybek kelimeside seymen kelimesiyle alakalıdır. Seymen düzüleceği zaman, efeler kahvesi önünde sancak dikilir. Bu bayrak seymen alayının kurulmasına işarettir. Eski Türklerde otağ önünde tuğ ve sancak dikerlerdi. Mustafa Kemal'in Ankara'ya geleceği gün de sabahtan sancak dikildi. O zaman efeler kahvesi önünde Ulucanlara giden yolun üzerinde bulunan Sarı Ahmedin kahvesi idi. Esasen civar köylerden gelen seymenlerde akın akın gelip hanlara yerleşiyorlardı. Bu günlerde Kalecik seymenlerinin başında Sülük, zillilerin başında Saraylı Ahmet, Yozgat'tan Yenişekli Rıza uşakları, yeni kızanları ile Ankara'ya gelmişlerdir.¹³

¹³ Cemil DEMİRSİPAHI, Türk Halk Oyunları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1975, s.76-80.

2.2.2. Safranbolu’da Seymenlik Geleneği

Her çağda saflığını koruyabilen Safranbolu müzik folkloru, karakteristik ve milli havasıyla en çok “ efeler” arasındaki halk müziği toplantılarında (oturak alemleri) ve düğünlerde doğmuş ve kurulmuştur.

Müzik folkloru ile ilgili olarak halk oyunculuğu, türkücülük, aşıklık geleneği, muhabbet ve efe toplulukları gibi hareket ve canlılık gösteren kaynaşmalar arasında özellikle seymen kuruluşları, Türk geleneği ve göreneği ile kahramanlık folklorunuda yaşatması bakımından son derece ilgi çekmektedir.

Safranbolu’nun bu özelliğide şehrin, köy de yapılan halk müziği ile sıkı ilişkide bulunmasıdır. Bu ilişki, öteden beri şehir ile köyler arasındaki bağları kuvvetlendiren bir alışveriş olmuştur. Bir çok yerlerde şehirden köylere çalgıcı götürülmesi ve şehrin köye baskı yapması hali görüldüğü halde, Safranbolu’da bu, çoğu zaman aksi olmuştur. Bu bölgeye mahsus çift davullu oyunlar, (mehter, davul, zurna) seymen ve köçek gibi topluluklar, köy halk müziğinin şehri etkileyen başlıca hareket kaynakları olmuştur.

Memleketimizde, Safranbolu müzik folkloru, orjinal ritm özelliğini koruyabilen kasabalardan biridir. Çok yakın bulunduğu Yalı Boyu tarzının bile etkisinde bulunmamış olan Safranbolu, orta ve güney anadolu zeybek tarzından ayrı, kendine özgü bir efe oyununda merkezidir.

Türk Halk Müziğinin en canlı ve renkli çeşitlerine en çok 9/8’lik türkülerde rastlandığı için Safranbolu’nun “ aksak ölçülü” türküleri ve oyun havalarının çoğu tavır, uslub ve eda bakımından olduğu kadar, usulün özelliği ve şekli bakımından da renkli değişiklikler göstermektedir.

Safranbolu özellikle seymen müziği ve oyunları milli kültürümüzün gelenek -göreneklerimizin ve halk müziğimizin en ince değerlerini ortaya koymaktadır.

Yukarıda Safranbolu'nun şehirle köy arasındaki ilişkiler dolayısıyla bir folklor alışveriş halinin mevcut olduğundan söz edilmişti. Bu gün artık eski hareket ve canlılığını kaybetmiş olmasına rağmen, özellikle oyun folkloru ile ilgili gösteriler, seymenler arasında yapılmaktadır. Seymenlik; efelik, yiğitlik, doğruluk, mertlik, güzellik, yardımlaşma gibi ahlak ve ruh asaletini, yürek bütünlüğünü yaşatan bir topluluktur. Memleketin en usta müzik ve oyununu bir araya topladığı için müzik folklorunun en güzel, hareketli ve canlı örneklerini bu topluluklarda görmek mümkündür.

Seymenler en parlak gösterilerini düğünün perşembe günü kız evinin önünde yaparlardı. Bunu "kız evini yasta koymamak" gibi bir sebebe bağlamak mümkündü. Zira perşembe günü oğlan evinden gelen dünürçüler alayı, kızı alıp götürecekler "kız evini kızsız, tuz kabını tuzsuz bırakıp gidecekler"dir.

Seymen topluluğu tarihi mehter kuruluşu ile ilgili olarak, Safranbolu halk müziği ve oyunlar arasında davullu, zurnalı mehter derneklerinin düzenli bir topluluk halinde meydana gelen "seymen" kurulu, son derece karakteristik bir mahiyet gösterir.¹⁴

¹⁴ Cemil DEMİRSİPAHLI, Türk Halk Oyunları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1975, s.80-85.

2.3. SEYMEN-ZEYBEK İLİŞKİSİ

Türk askeri kollarından olan, seymenliğin yaşadığı her yerde, bu ölçüdeki asker oyunlarının da yaşadığı bir gerçektir. Kılıçları ve oyunları, tüm adetleri ile Türklük geleneklerini yaşatan bu topluluklar, sadece halk müziği ve oyunları değil, bir toplum hadisesi, milli bir kaynaşma olarak incelemek gerekir.

Ege Bölgesinin doğudan göçmüş Türkmenlere konuk oluşu, hatta bu boylardan bazılarının yakın adalara geçtikleri bir gerçektir. Buna göre, zeybek ve seymen oyunlarının doğudan batıya yayılan eski bir Türk oyunu olduğu anlaşılmaktadır.

Tarihinin derinliklerine girmemek şartı ile, her ne kadar bu bölgedeki efe ve kızanların denizci kılıkları giymeleri, bu oyunları ege kıyılarından yayılabileceği bir yorumuna götürebilirse de, bu oyunların ritm, soyluluk, söz ve yapısını etkileyen olayları ve eski çalgıları bakımından, hatta öteki bölgelerdeki giyim ve kuşamlarına bakılarak, Selçuk Türklerinden Aydınoğlu denizciliğinden daha öncelere çıkması bile Türk asker oyunlarının bir armağanı olduğu sonucuna varmak mümkündür.

Zeybek oyunlarının bütün Anadolu'ya yayılması, tıpkı türkülerde olduğu gibi çeşitli taşıyıcılarla, özellikle askerlik temaslarıyla olduğu söylenebilir.

Bununla beraber, tarihi ve folklorik araştırmalar, ege türkülerinin bir önceki yurtlarının Ankara, Eskişehir ve Konya ovalarını göstermektedir. İç Anadolu'ya doğru açılarak, çeşitlerinin meydana gelmesi ve halk musikisi derneklerinde, yüzyıllar boyunca yer almış seymen topluluklarında başlıca oyunlarının zeybek çeşidi olması, bu oyunların aynı kaynaktan

kopup gelen kültür dalgalarının yayılması şeklinde yorumlanabilir. Seymen, Efe ve Zeybek oyunlarının belli merkezleri olmakla beraber, hemen hemen yurdun dört bucağında örnekleri vardır.

Bunun bir coğrafya ve tarihi olarak tespiti, toplumsal ilgi ve ilişkilerinin incelenmesi etnik özellikleri ayrı ve önemli bir konudur. Bir duygu zenginliği ile ifade etmek gerekirse, bu oyunlar, Türk milletinin savaş ruhunu ve kahramanlıklara karşı aşırı duygulanması ve hayranlığının normal sonucudur.

Seymen, efe ve zeybek oyunları genellikle davul-zurna ve oturak geleneğinde bağlama takımları ile oynanır. Kızan oyunları zeybek oyunları gibidir. Kızanlar toplu oynarlar, kıvrak oyunlarda oynayabilirler. Oysa efe oyunları ağır başlı tek zeybeklerdir. Efenin oyuna karışmak kötüdür. Zeybekler oynadıktan sonra gider bir başkasını çağırarak alanı bunlara bırakır. Zeybekler az kişi ile oynarlar. Kızanlar toplu oyunlarla, başka oyunları oynayabilirler. Zeybek oyunlarının özel bir çalımla ve kasılarak oynanması, efe ve kızanlardan ayıran başka bir faktördür.

Seymenlere “Zibah”, “Ziybek” söylenişi ile zeybek de denmektedir. Bu nedenle seymen oyunlarının bazılarında da zeybek oyunları adı verilmektedir. Örneğin; Ankara Zeybeği, Seymen Zeybeği, Karaşar Zeybeği v.s.

Şenlik ve düğünlerde gösteri yapan seymen topluluğunun müzikleri, genel olarak alımlı yürüyüşlerle uygun düşecek (4/4'lük, 5/8'lik, 9/8'lik ve 9/4'lük) ölçülü zeybek ve oyun havalarıdır. Ceng-i Harbi denilen ve bir örneği verilen savaş müziklerinin oyunlarına başlamadan önce yürüyüş halinde çalarlar. Seymenler, mehter takımının çaldığı havaların temposuna ve ahengine uyarak iki yanlarına sallana sallana, gövdelerini yanlandıra yanlandıra, seymen başının bütün hareketlerine uyarak yürüyüşe geçerler.

Tam bir disiplin ve düzen içinde yürüyüşe geçen toplulukta kıl kadar ayrılık yoktur.

Seymen başı, bir köşe başına gelindiği, ya da bir yaşlı ağaç, dibek taşı gibi güzel denecek bir hedef gördüğü zaman çalımli bir dönüşle elindeki silahı bu hedefe patlattığında bütün seymenler aynı şekilde hedefe silahlarını boşaltırlar. Taburcular koşarak silahları doldururken, topluluk aynı çalımli ve intizamlı yürüyüşü ile yoluna devam eder. Topluluk genellikle çubukçu başının kumandasındadır. Bazen deynekçi başıda elindeki çubukla bir hedefi gösterdiği zaman, başta seymen başı olmak üzere bütün seymenler, o hedefe ateş ederler. Düğün evinin önüne veya bir meydanlığa gelindiğinde burada oyunlar başlar. Önce köçekler ellerindeki zilleri şıkırdatarak meydanda dönerler. Bunlara davulcu oyunları da katılır. Seymenler, sol ellerinde omuzundaki namlusu, sağ elleri, bellerindeki sarımları kabzasında iki ayaklarını yanlara doğru gerer, dimdik bir heykel gibi oyun yerini çevirerek dururlar. Mehter takımı zeybek çeşidi havalara geçince seymenler de meydana yürüyerek oyuna katılırlar.

Bundan da anlaşılıyor ki, seymen topluluklarının mehter topluluklarından ayrı ve daha hareketli bir durumu vardır.

2.4. SEYMEN ALAYI

Seymen alayı bir tören olup, oyunla bir ilişkisi yoktur. Seymen alayını bazıları seymen halayı olarak tanımlamaktadırlar. Bu büyük bir yanılgıdır. Seymen alayı, seymen düzülmesidir.

Ulusal güçlükler karşısında kendilerine baş olabilecek kişiliğinde devlet kurabilecek bir güç bulunan kişilere katılmak için ya da bu amaçla başa geçireceği gözü pek, vatan sever bir önder seçilmesi için yapılan özel toplantıya seymen alayı, seymen düzülmesi denmektedir.

Seymen alayı düzülmesini Enver Behnan ŞAPOLYO şöyle anlatmaktadır.

“Ankara halkı, tarihin pek eski devirlerinden beri seymen düzülmesi adı verilen bir türk geleneğinin milli vicdanında gizli bir sihir olarak yaşatmakta idi. Seymen alayı, daima kızılca günlerde kurulurdu. Yani milli felaket günlerinde, bir beyliğin ya da devletin yıkılışı sırasında, halk yeni devlet kurmak ve başlarına yeni bir reis seçmek için seymen alayı kurardı. Bu alay yeni devleti kurar, yeni reisini seçerdi.”

Seymen düzülme, toplu ve milli bir galeyan anıdır. Bu ufak bir şekilde bayram ve düğünlerde kurulurdu. Seymenler o gece “sin sin” denilen bir ateş oyunu oynardı. O gece bir dağ yamacında veyahut bir tepede büyük bir ateş yakarlardı, maşalama denilen demirden yapılmış büyük bir çanağın içine yağlı çıra koyarlardı, bu ateşin etrafında davul ve zurna çalarak zeybek oynarlardı. Bu ateşin üstünden atlayarak, bir nevi tuğra oyunu oynayarak sabahı ederlerdi ve bazen bu ateşe koç atarlardı.

Seymen düzülmeyi yalnız Ankara efeleri anane olarak saklamıştır. Çünkü bütün Ankara civarı Oğuz boyları ile doludur. Çubuk'ta Kınık, Elmadağı eteğinde Bayındır, Ayaşda Kayı, Hüseyin Gazi dağı eteğinde Peçenek, Yazır, Dodurga, Bala'da Avşar, Çubuk'ta Kargın, Çavundur, Eğmir Gölü, Bökdüz köyleri ile Ankara'yı çevrelemiştir.

Bütün bu köy adları Oğuzların 24 boyunun adlarıdır. Köylerin pek çoğu Oğuzların Beydili Aşiretine mensupturlar.¹⁵

¹⁵ Enver Behnan ŞAPOLYO, Atatürk ve Seymen Alayı, Ankara Kulübü Yayınları No:2, 1971, s.20-30.

BÖLÜM 3. SEYMEN OYUNLARINDA GİYİLEN KIYAFETLER-AKSESUARLAR

3.1. SEYMEN GİYSİLERİ

İkinci Abdülhamit devrinden önce Ankara’da efeler “çarlık dizlik” denilen beyaz patiskadan, diz kapağının hemen altında bir tür kısa şalvar giyerdi. Bu dizliklerin “paçalık” olan kısımları sarı ipekle işli olur ve sim karışık, yünden uzun, beyaz “sivri hisar diz çorapları” ile giyerlerdi. Sonraları, İkinci Abdülhamit devrinin ilk yarısına kadar bunların işlemez, düz patiskadan olanları ile düz beyaz yünden diz çorapları giyilmiştir. Beyaz dizlikleri ile sırta “çarlık içlik” denilen beyaz patiskadan parmak yakalı, önden iri sedef düğmeli, uzun bilezikli kollu bir içlik ve onun üzerine kırmızı beyaz yollu “osmaniye işlik” giyilir, bele genişçe şal kuşak ile silahlık takılırdı. Bu takımlar ile ayağa “kırmızı diz bağlı, uzun beyaz ajurlu” diz çorabı ve kırmızı cimcime veya yemeni, sırta da osmaniye işlik üzerine sırmalı camadan veya sırmalı cepken, bunlar yoksa sırmalı yelek giyilirdi.

Sadece seymen günlerine özgü olan bu dizliklere sırmalı takımlar giyilmesi koşuldu. İsteyenler bu elbiseler üzerine boyundan atma, gümüş köstekli saat, gümüş hamail, kola pazubant takarlardı.

3.2. OSMANİYE İÇLİKLERİ

Osmaniye topu denilen, kırmızı beyaz yollu kalın ipekli kumaştan yapılan bu içlikler haydari yakalı ve önü açıktır. Her iki yönünde birer peş bulunur. Bel hizasından, yandan küçük bir bağla bağlanarak iki ön birbiri üzerine kavuşur.

Kolları uzun bilek hizasından yırtmaçlı istenildiği zaman kapatılabilmek üzere düğmelidir. Yaka kenarı, kol yerleri 2 cm genişliğinde sarı veya siyah ipek kaytan ile çevrelenmiş olup içi beyaz astarlıdır.

(Resim 1)

3.3. CAMADANLAR

Seymen alayı gibi önemli günlerde dizlik veya zıvgalarla beraber Osmaniye içlikler üzerine giyilen camadanlar, boyu belden yukarı, göğüs hizasında kalacak şekilde kısa ve önüde birbiri üzerine kavuşmayacak şekilde dardır. Uzun olan kolları bilek hizasında hafifçe yırtmaçlı, bir parmak yakalı, üstü baştan başa sim işlemeli ve içi astarlıdır.

(Resim 2)

3.4. CEPKENLER

Çuhadan, baştan başa sim işlemeli ve sarkık kollu olurlar. Camadanlar gibi bunlarda ancak önemli günlerde dizlik veya zıvgalarla beraber giyilir.

(Resim 3)

(Resim 4)

3.5. SIRMALI YELEKLER

Sırmalı takımları bulunmayanlar Osmaniye içlikleri üzerine "sırmalı yelek" giyerler. Bu yeleklerin boyu göğüs hizasında kalacak biçimde kısa ve önü birbiri üzerine kavuşmayacak biçimde dar ve vücuda sıkıca oturmuş durumdadır.

3.6. DİZ ÇORAPLARI

Beyaz yün veya tiftikten ajurlu diz çorapları giyilir. Önce çorap koncuna sabit bulunan ince bir bağ ile dize sıkıca bağlanır, sonra üzerine süs olarak "kırmızı diz bağı" takılır.

(Resim 5)

3.7. HAMAİLER

İçinde muska gibi ayetler veya enam gibi küçük din kitabı bulunan gümüşden, dört köşe kutucuklardır. Seymen alayı gibi önemli günlerde efeler tarafından boyunlarına takılır. Yaşlı kimselerle, nazara fazla inananlar buna çuhadan kaplı olanını elbiselerinin altına gizlice takarlar.

(Resim 6)

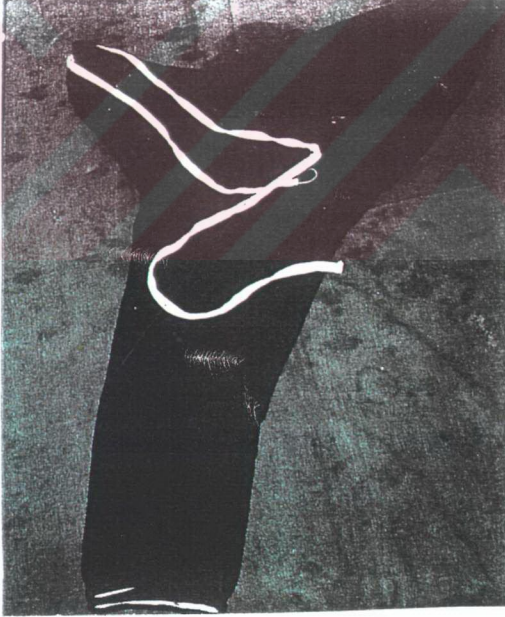
3.8. YARIM DİZLİKLER

Aynı beyaz dizlikler biçiminde olmakla beraber lacivert, kurşuni veya siyah renkte kalın çuhadan yapıldıklarından onlar kadar bol ve dökümlü değildirler. Paçalarında beyaz dizliklerden farklı olarak siyah ipek harçtan ufak bir motif ile dikiş yerlerinde kaytan süsleri bulunur.

Yarım dizliklerden sonra Cumhuriyet devrine kadar "zıvga " denilen uzun ve dar paçalı arkası fazlaca kabarık, bir tür şalvar giyilmiştir.

3.9. ZIVGALAR

Genellikle lacivert veya kurşuni çuhadan yapılır. Bileğe kadar uzun ve dar paçalı, arkası kuyruk oluşturacak derecede bol ve dökümlü olur. Paçaları diz çorabı üzerinden baldıra kadar özenli kıvrımlar oluşturacak derecede sıvanarak adeta kısa bir şalvar giyilmiş hissi verir. Zıvgalarla sırta patiska, keten veya pazenden haydari veya parmak yakalı, uzun bilezikli kollu içlik giyilir. Onun üstüne yollu kumaştan önü harçlı bir yelek, harçlı yeleği olmayanlar kadife bir yelek, yelek üstüne osmaniye işlik giyer, bele genişçe şal kuşakla silahlık takarlar. Bu kıyafete başa puşulu fes, ayaklara uzun diz çorabı ile yemeni sırta da camadan veya cepken giyerler.

(Resim 7)

3.10. ÖNÜ HARÇLI YELEKLER

Bu yelekler daha çok alttaki iç çamaşırının veya içliğı kapatarak üzerine giyilecek osmaniye içliklerinin yakasından güzel görünmesi için giyilir. Kapalı yakalı kolsuz ve önü 3-4 cm genişliğinde ipek harç ve ibrişim düğmeli ve genellikle osmaniye topundan yapılır.

3.11. KADİFE VEYA ÇUHA YELEKLER

Harçlı yelek bulunmadığı zaman osmaniye içlik altına giyilir. Kobuz, kapalı yakalı, önden birbiri içine girecek tarzda kapalı ve iki sıra düğmelidir. Genellikle lacivert veya siyah renkte çuha ve kadifeden yapılırsa da gençlerden bordo, nefti mor renk kadifeden olmak üzere arzu ettikleri renkte giyenlerde bulunur.

(Resim 8)

3.12. EFE KUŞAKLARI

Efeler bellerine kıymetli lahuri şal dedikleri bir cins Acem şalı veya bunların taklitlerini sararlar. Düzgün durması için bir de keçe kenar takarlar. 1.5-2 m uzunluğunda ve dikdörtgen şeklinde olan şallar, beldeki kemer veya çarşaf üzerine kasıklardan göğüse kadar olmak üzere genişçe ve sıkıca sarılır.

(Resim 9)

3.13. SİLAHLIKLAR

Efelerin şal kuşaklarına taktıkları silahlıklar, meşinden ve 7-8 gözlü olur. Kayış, kemer ve tokaları aracılığı ile bele sıkıca bağlanır. İçincede bıçak, kama, tabanca ve para konur. Üzerleri deri ile hasır örgüsü süslemelidir.

(Resim 10)

3.14. BAZUBANT VEYA PAZVATLAR

Farsça kol manasında olan “bazu” ile bağlama manasına gelen “bent”ten meydana gelen bu değimin manası “kol bağı “ demektir ki halk arasında buna kısaca “Pazvant” denirdi. Üzeri kabartma ya da telkari süslü köşe kutucuklardan ibaret olan bu pazubantlar içine muska koyarak pazuya kuvvet vermek üzere seymen alaylarında efeler tarafından kollarına takılırdı.

3.15. ÇORAP VE AYAKKABILAR

Genç efeler ayaklarına genellikle beyaz veya renkli, ajurlu veya nakışlı "diz çorapları" giyerlerdi. Bayram, düğün, nişan gibi mutlu günlerde ise oldukça kıymetli ve pahalı olan "şal diz çorapları" denilen çeşitli renk ve desende baştan başa işli çoraplar giyilirdi.

Ayakkabı olarak genellikle ayağa yemeni, genç ve çapkın ise cimeci, kışın ise yamak mest ile kundura veya kalçın giyilirdi.

(Resim 11)

3.16. KIYAFETLERİN GİYİLİŞİ VE SIRASI

Bu günkü şeklini yüzyıl önce almış olan ve seymen efeleri tarafından halen yaşatılan bu mahalli kıyafetlerin, geleneksel bir sırası vardır.

Giyime önce çorapla başlanır. Bacağa tam olarak oturtulur. Çorabın üzerine zıvga giyilir. Zıvganın paçası, yün çorabın üzerine baldıra kadar çekilir. Zıvga giyilirken yanları düz ve potsuz olmasına, potunun ön ve arka tarafta toplanmasına dikkat edilir. Bundan sonra sırta iç işliğini ve onun üzerine yelek, bunun üzerine osmaniye işlik giyilir.

Bele, zıvga ve osmaniye işliğinin üzerine gelecek şekilde 1.5-2 m uzunluğunda ve dikdörtgen şeklinde genişçe şal kuşak bağlanır. Şal kuşağın kuşanılmasına "çekme"denir. Şalın çekilmesi özellik arz eder. Şal çekildiğinde vücuda tam oturması, alt tarafın kasiğe yakın, üst tarafın ise göğüs hizasında olması sağlanır. Üzerine silahlık kuşanılır. Silahlığın bir kenarına üç toka, diğer kenarında ise ikisi uzun biri uzun olmak üzere üç kayış kemer (kolon) vardır. Kuşanırken en alttaki kolon iyice sıkılır, üstte çıkıldıkça sıkılık hafifler. Yandan bakıldığında silahın altı içeriye, üstü ise dışarıya doğru olmalıdır. Silahlık gözüne, kabzası sağ meme hizasına gelecek şekilde, som saplı denilen bir hançer veya kama, bıçak sokulur.

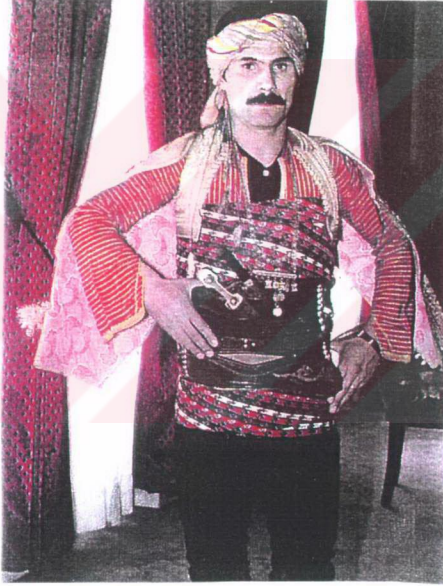
Sirta Osmaniye işlik, onun üzerine cepken, cepken yeleği, kazaki, camadan veya fermane giyilir. Fermaneyi sadece efe başı giyer. Cepken veya cepken yeleğini seymenler, oyun oynayan genç veyahutta yaşlılar giyerler. Kazakiyi yaşlılar, camadanı hem yaşlılar hem çocuklar giyerler.

Başa fes ya da takke giyilir, üzerine poşu veya kefiye sarılır. Kefiye veya poşu uzun olmalıdır.

Ayağa ise yemeni giyilir.

Kıyafeti tamamlayıcı unsurlar olan aksesuarlar, omuzdan atmalı gümüş köstekli saat, hamail, kola pazubant takılır.

Böylece Ankara seymen efelerinin kıyafetlerinin gelenekselliği bozulmadan giyilişi tamamlanmış olur.¹⁶

(Resim12)

¹⁶ Erol HACİBEKİROĞLU, Halk Oyunları Giysi Rehberi, Türkiye Başbakanlık Gençlik ve Spor Müdürlüğü, Damla Matbaacılık, Ankara, 1993, Yayın No:120, s.52-65.

BÖLÜM 4. ANKARA SEYMEN OYUNLARINA EŞLİK EDEN ÇALGILAR

4.1. ZURNA

Türkiye'nin değişik yörelerinde kaba zurna, orta kaba zurna, cura zurna şeklinde görülür. Orta Anadoluda ise karşımıza orta kaba ya da kaba zurna şeklinde çıkmaktadır.

Zurna genelde erik ağacı ya da kayısı ağacından yapılır. Ön tarafında 7, arkada da bir delik olmak üzere toplam 8 deliği vardır. Son zamanlarda yurt dışından getirilen abanoz ağacından da yapılmaktadır. Zurnanın baş bölümüne nazik adı verilen ve yapımı zurnanın entenasyonu bakımından çok önemli olan, ucuna mil ve kamışın takıldığı bölümü vardır. Ayrıca mil ve kamış arasına ağızlık denilen yuvarlak ve ortası delik olan genelde plastik ya da şimşir ağacından yapılan ağızlık takılır. Bu çalan kişinin rahat nefes alıp vermesi için gereklidir.

Zurna çalım tekniği açısından iki şekilde karşımıza çıkar, açık ve kapalı. Kapalı çalım, kamışın dudak üzerinde üflenmesi, açık ise kamışın ağız içinde boşlukta hava teması ve dil çarpmaları ile üflenmesi şeklidir. Ankara seymen oyunlarında zurna açık şekli ile çalınır.

4.2. DAVUL

Türkiye'nin değişik yörelerinde büyük, orta ve küçük boylarda karşımıza çıkar. Orta Anadoluda ise genellikle küçük ve orta boy davullar kullanılır.

Davul orta Asya'dan günümüze kadar gelen, şaman dininin önemli bir ögesi olarak, önemli günlerde genellikle zurna ile birlikte karşımıza çıkar. Türklerin en önemli vurmali çalgısıdır.

Genelde kasnağı ceviz ağacından yapılır. Bu kasnaklar Ankara'ya daha çok Kırşehir ya da Malatya'dan gelir. Kasnağın iki ucu çivi ile çakılarak daire biçimine getirilir. Ayrıca derilerin takılabilmesi için gene daire biçiminde ağaçtan iki çember yapılır. Deriler genelde tabaklanmış, manda ya da keçi derisidir. Bu deriler büyük, içinde su olan leğenlerde çembere takılır. Kalın deri tokmak derisi, ince deri ise çubuk derisi olarak kullanılır. Daha sonra bu çemberler kasnağa takılır. Sıkıca iple bağlanır. Bundan sonra davulun (kılla deri kayış ya da şimdi ipler kullanılmakta) çevrelenmesine başlanır.

Çemberin üstündeki deri, her beş parmak hizasında ölçü alınarak kesici bir aletle delinir ve ipler karşılıklı üçgen şeklinde geçirilir. Bu işlem tamamlandıktan sonra kasnağın ortasından bu iplerle düğüm atılarak davul çekilir ve davul soba olan bir odada ya da güneşde bir kaç gün kuruması ve oturması için bekletilir.

Davulu çalabilmek için iki araca gerek vardır. Bunlar kalın deriye vurulan tokmak ve ince deriye vurulan çubuktur. Bunlarda ağaçtan yapılır. Tokmak çubuğa göre daha ağır olur ve bölgelere göre şekil değişikliği gösterir.

4.3. BAĞLAMA VE AİLESİ

Bağlama yüzyıllardan beri çeşitli aşamalardan geçti. Kopuz'dan geliştii, teller çeliğe dönüştü, yerini misinaya bıraktı, üstü deri iken ağaca dönüştü. Değişik ebatta olanları vardır. En büyüğüne meydan sazı denir. İkincisi divan sazıdır. Bağlama, tambura, bağlama curası, tambura curası arkasından gelmektedir. Meydan sazının curası bağlamadır, bağlama meydan sazının bir oktav tizine denir. Bünyeleri gittikçe küçülmektedir.

Bunun altından cura ailesi gelir. Tambura'nın küçüğü tambura curasıdır. Divan sazında curası tamburadır. Kestane, dut, ceviz, kavak ve iğde kökü ağaçlarından yapılır. En makbulü ceviz ağacından olanıdır. Mızrabına tezene denir.

Ankara seymen oyunlarında, düz oyunlar, Misket, Hüdayda, Mor koyun, Atım Arap, Yıldız gibi oyunlar genelde kuru bağlama ile oynanır.

4.4. DEF (TEF)

Def çok eski çağlardan beri kullanılır. Yuvarlak zilli bir tahta kasnağa deriden bir örtü çekilerek yapılır. Bir tarafı açık ve diğer tarafı deri ile kaplıdır. Ziller ses elde etmeğe yarar. Parmak uçlarıyla vurularak çalınır. 30 cm çapındadır. Tahta kasnağın etrafına takriben madeni cisimlere zingirdek denir. İki üç tanesi birbirlerine vurdukça ses çıkar.

4.5. DARBUKA

Eskiden testi toprağından yapılırdı. Şimdi metalden yapılmaktadır. Elle vurularak çalınır kısmında, metal kasnağıın üstü deri ile kaplanmıştır. Diğer bir adı dömbelek (tömbelek) dir. Gövdesi ağaç şeklindedir. Dize dayanarak çalınır. Darbuka hem halk hem de sanat müziğıimizin önemli bir vurmali algısıdır.

4.6. ZİLLİ MAŞA VE KAŞIK

Zilli maşa adından da anlaşılacağı üzere üç altta ve üç üstte olmak üzere altı zili olan, ve birbirine vurularak dizde alınan bir alettir.

Kaşık genelde şimşirden içi oyularak yapılan bir ritm sazıdır. İki elle alınabildiğı gibi dizde araya el sıkıştırılarakta çalınır.

Bu sazlar her zaman oyunlara eşlik etmez, zaman zaman renk katmak için kullanılır.

BÖLÜM 5. ANKARA SEYMEN OYUNLARI

5.1. ANKARA SEYMEN OYUNLARI

Ankara seymen oyunlarının zeybekler ve düz oyunlar başlıkları altında ikiye ayırarak incelemek mümkündür.

5.1.1. Zeybekler

Ankara halk oyunları içinde en önemli yeri zeybek oyunları alır. Zeybek oyunları daire biçiminde ve eller tutulmadan, en az iki kişi tarafından oynanır, yerin durumuna görede çok kişi tarafından oynanabilir. Ancak üç ve üçün katları sayısından oluşan ve halk arasında üçlü saç ayağı tabir edilen şekil en yaygın olanıdır. Ağır heybetli bir karaktere sahip olan ve mertlik , yiğitlik ifade eden Ankara zeybek oyunlarının saç ayağı biçiminde oynanmasına özen gösterilir.

Ankara zeybek oyunları arasında Ankara Zeybeği, Seymen Zeybeği, Mendil Zeybeği, Karaşar Zeybeğini sayabiliriz.

Zeybek oyunları oynanırken, oyuncular ellerinde mendil, kaşık, sopa vb. herhangi bir araç bulundurmazlar. Yalnız seymen zeybeğinde ellerinde kılıç bulunur.

Zeybek oyunları genelde, açık alanda davul zurna, kapalı alanlarda ise bağlama ile oynanır.

5.1.2. Düz Oyunlar

Düz oyunlar zeybeklere göre daha hareketli ve kıvraktır. Figürler ise zeybeklerde olduğu gibi, el, kol, ayak hareketlerinde toplanmıştır. Düz oyunlarda ezgi, başlangıç ve bitiş bölümü aynı hızdadır. Figürlerde pek fazla değişiklik yoktur. Oyun belli bir ritimle başlar ve biter.

Düz oyunlarda eller kaldırıldığında dirsekler omuz hizasına gelmelidir. Baş dik, göğüs ileridedir. Omuzlar sallanmaz, vücut titremez, çökme hareketi bulunmaz. Oyuncular kendi eksenini etrafında soldan sağa doğru dönerler. Oyunlar daire biçiminde oynandığı gibi karşılıklı iki düz sıra biçiminde de oynanır. Yalnız Hüdayda ve Çarşamba oyunlarının ikişer gruplar halinde oynanması gerekir.

Oyunlar herkes tarafından ve her yerde oynanmaz. Oyunun oynanması için bir sebebin olması gerekir.

Düz oyunlar arasında Hüdayda, Çarşamba, Misket, Yandım Şeker, Mor Koyun, Name Gelin, Yıldız, Atım Arap ve Sabahi en çok bilinenidir.

Ellerde, Zeybeklerde olduğu gibi herhangi bir araç bulunmaz, müziğin ritmine göre baş ve orta parmak şıkırdatılır. Oyuncular hiçbir zaman birbirlerine tutunmazlar. Bu oyunlarda sol kol arkada, sağ kol yukarıda başı geçmeyecek şekilde tutulur. Bazen iki kolda aşağıya sarkıtılır. Oyunu idare edenlere efe başı oynayanlara da seymen denir. Ankara seymen oyunları yalnız erkekler tarafından oynanır. Kadın ve erkekler birlikte oynamazlar.

5.1.2.1. Misket

Yıllar önce Ankara'da yaşadığı öne sürülen bir aşk öyküsünün üzerine kurulmuştur. Üç ana hareket söz konusudur. Bunlar duruş, yürüyüş ve sekiştir. Oyunu üç kişi oynarsa saç ayağı denilen üçgen şeklinde, dört kişi oynarsa daire formunda oynar. Oyunu dört kişi oynarken selam bölümünde karşılıklı gelip tarak geçişi yaparken birbirlerini selamlarlar. Üç kişi oynayınca selam olayı olmaz.

Yöresi

Ankara

Kimden Alındığı

M.Hulusi Koçer

Derleyen

M.Sarısozen

Notaya Alan

M.Sarısozen

GÜVERCİN UÇUVERDİ

(Misget)

(Söz...)

GÜVERCİN UÇUVERDİ
GÜVERCİNİ MUYURMU

KANADI NACI VERDİ BENYAN DİMA MAN
ÇAĞIRSA MU YA NİR Mİ

EĞÖLÜ DEĞİL Mİ A MANA MAN SEVDİ DEKA Cİ
SEHÖ RADA BEN BUR DA BU NACAN DA YA

VERDİ ABE NİHA Cİ YA RİM BAŞI NİN TA Cİ YÂ RİM
NİR Mİ DE NİZ SU SU ZOLUR MU Dİ Bİ KUM SU ZO LUR MU

ELLER BA NA A Cİ MAZ TIM SEN BA Rİ A Cİ YA RİM
BEN MUF TU YE DA NİS Yİ ĞİT YÂR SI ZO LUR MU

(Söz...)

(1)

Güvercin uçuverdi
 Kanadın açiverdi, ben yandım aman
 El oğlu değilmi aman aman
 Sevdide kaçiverdi

(2)

Güvercinim uyurmu
 Çagırsam uyanırmi, ben yandım aman
 Sen orada ben burda
 Buna can dayanırmi

(1. Bağlantı)

A benim hacı yârim
 Başımın tacı yârim
 Eller bana acımaz
 Sen bari acı yârim

(2. Bağlantı)

Deniz susuz olurmu
 Dibi kumsuz olurmu
 Ben müftüye danıştım
 Yigit yarsız olurmu

5.1.2.2. Hüdayda (Fidayda)

Ankara'nın belki en eski, en sevilen oyunudur. Yaşanmış bir olay olarak, padişah karşısında dans eden şen, oynak aynı zamanda da bahtsız Fatma'nın öyküsüdür. İkiiden çok kişi ile oynanmayışı başlıca özelliğini oluşturur. Oyuncular başlangıçta kostak kostak gezinir, sonra silah çekerek önce sağa sonra sola ve sağa sallayıp ateş ederler. Sekerek yürüyüşde uyumlu hareketler yapılır.

Oyunda sağa sola yaylanma, kostak yürüme, düz adım, sekme, sağa sola sekme gibi adımlar vardır.

Yöresi

Ankara

Kimden Alındığı

Sadık Ergun-Bayram Aracı

Derleyen

Nida Tüfekçi

Notaya Alan

Nida Tüfekçi

FİDAYDA (HÜDAYDA)

The musical score is written on ten staves in 6/8 time, with a key signature of one flat (B-flat). The melody is composed of eighth and sixteenth notes, with some measures containing triplets. The lyrics are written below the staves, corresponding to the notes. The lyrics are in Turkish and describe a scene of a bird (kayna) in a field (bulgu ru) and a person (aman) in a field (se ri ne ya yi).

A MAN BUL GU RU KAY NA DIR - LAR

HAY Dİ BUL GU RU KAY NA DIR LAR SE Rİ NE YA YI

LA DIR LA RI A MAN SE Rİ NE YA YI

LA Dİ RI LAR

Fidayda -2

BİZ DE A DET BÖY LE DİR A MAN BİZ DE A DET

BÖYÜ LE DİR GÜ ZE Lİ AĞ LA DİR LA Rİ

A MA NI ÇIR KI Nİ SÖY LE DİR LER

Fİ DAY DA DA AN KA RA LİM Fİ DAY Yİ DA

BEŞ YÜZ AL TIN YE Dİ Rİ DİM Bİ RA Yİ DA

GİT Tİ DE GEL ME Dİ NE FAY Yİ DA

BA ŞI NI DA YE SİN BU SE V DA

Saz...

2

2

2

Fidayda-3

(Saz.....)

OYUN KISMI

5.1.2.3. Mor Koyun

Mor Koyun'da Ankara'nın eski oyunlarından. İki ile dört kişi tarafından oynanır. Bu oyunda da kol ve ayak hareketleri hakimdir. Karşılıklı eř tutulup açılıp kapanma hareketleri ile kendisine has bir özelliği vardır. Dört efenin bir noktada toplanıp hafif sağa meyl ederek açılmaları, açılan bir gül goncası güzelliğindedir.

Yöresi

Ankara

Kimden Alındığı

Ahmet Yamacı

Derleyen

Ahmet Yamacı

Notaya Alan

Ahmet Yamacı

MOR KOYUN

A MAN MOR KO YUN ME LER GE LİR
YAV RUM DAĞ LA RI DE LER GE LİR
A MAN HA Kİ KAT Lİ YAR O L SA
YAV RUM UY KU YU BO LER GE LİR
NE Sİ NE DE YA V RU M NE Sİ NE
Sİ GA RA DA KO Y MU Ş FE Sİ NE
YAV RUM BEN YAN DI M BI Rİ Sİ NE

— 1 —
AMAN MOR KOYUN MELER GEÜR
YAVRUM DAĞLARI DELER GELİR
AMAN HAKİKATLI YAR OLSA
YAVRUM UYKUYU BÖLER GELİR
Bağlantı { NESİNDE YAVRUM NESİNE
SİGARADA KOYMUS FESİNE
YAVRUM BEN YANDIM BİRİSİNE

— 2 —
AMAN MOR KOYUN KUZUSUNA
YAVRUM CAN KAYNAR BİRİSİNE
AMAN NE DEYİNDE AĞLAYIM
YAVRUM ALNIMIN YAZISINA
Bağlantı.

— 3 —
AMAN MOR KOYUN MESELERDE
YAVRUM GÜL SUYU ŞİŞELERDE
AMAN ELLER ALMIŞ YARINI
YAVRUM BEN KALDIM KÖŞELERDE
Bağlantı.

5.1.2.4. Yandım Şeker

En hareketli, en kıvrak düz oyunlardandır. Saz eşliğinde üç ya da dört kişi tarafından oynanmaktadır.

Yöresi _____

Ankara

Kimden Alındığı

Yağcıoğlu Fehmi Efe

Derleyen

Burhan Gökalp

Notaya Alan

Burhan Gökalp

YANDIM ŞEKER

•%•

(SAZ - - - - -)

GA YA DA-N BA KAN OĞ LA - - - - - N KA Kİ Lİ SARKA-N O Ğ LA - - - - - N
E LİN DE DE NA CA A - - - - - K SANDIM BA NA VU RA CA - - - - - K

GE CE GE-L ME GÜN DÜ-Z GE - - - - - L HO RU-Z DA-N GO-R KAN O - - - - - Ğ LA - - - - - N
İR KEK LE Rİ-N GÜ NA HI Gİ-Z LA-R DA-N SO RU LA CA - - - - - K

A MA-N ŞE KER O - - - - - Ğ LA - - - - - N O - - - - - Ğ LAN U-S DA-N BE KA-R O - - - - - Ğ LA - - - - - N
A NA SI NA DA Rİ-L MI - - - - - Ş DA-M DA YA TA-N O - - - - - Ğ LA - - - - - N

1-

A MA-N ŞE KER O - - - - - Ğ LA - - - - - N O - - - - - Ğ LAN U-S DA-N BE KA-R O - - - - - Ğ LA - - - - - N
A NA SI NA DA Rİ L MI - - - - - Ş DA-M DA YA TA-N O - - - - - Ğ LA - - - - - N

(SAZ - - - - -)

(2)

SON

GAYADAN BAKAN OĞLAN
KAKILI SARKAN OĞLAN
GECE GELME GÜNDÜZ GEL
HORUZDAN KORKAN OĞLAN

ELİNDE DE NACAK
SANCIM BANA VURACAK
İRKEKLERİN GÜNAHI
GIZLARDAN SORULACAK

AMAN ŞEKER OĞLAN OĞLAN
USDAN BEKAR OĞLAN
ANASINA DARILMIŞ
DAMDA DA YATAN OĞLAN

AMAN ŞEKER OĞLAN OĞLAN
USDAN BEKAR OĞLAN
ANASINA DARILMIŞ
DAMDA DA YATAN OĞLAN

5.1.2.5. Name Gelin

Daha çok yaşlı efelerin oynadıkları ve hep birlikte sağ ayaklarını beraberce yere vurarak başladıkları sevilen bir oyundur.

Yöresi

Ankara

Kimden Alındığı

Baynam Aracı- Mucip Arcıman

Derleyen

M. Sarısözen

Notaya Alan

M. Sarısözen

NAME GELİN

Bİ RE LİN DE KANTAR NE LER DE
BAĞ ÇA LAR DA İĞ DE HEY DAL
SU DA OY NAR BA LIX NE YA

AL MIS TAR TAR AS KA GEL MİS BE NİM DE YA RİM
LA RI YER DE BE NİM DE YA RİM NER DE
MAN DA YA NIK AR ZE DE YİM GE Lİ...N NA MEM
(SAZ)

EN TA Rİ SİN YIR TAR
ÇES ME LER DE SU DA
BEN ZİN NE DEN SO LUK

Dİ RİM NA ME Dİ RİM
" " " " " "

SA TIN A LIR YE RİM BİR HÜ NO LUR NAĞ ME...M
" " " " " "

BEN SA NA NE LER DE RİM
" " " " " "

5.1.2.6. Yıldız

Yıldız düz oyunu pek rağbet görmemekle beraber güzel bir oyundur. İki kişi karşılıklı oynar. Olgun ve tatlı bir melodisi olup saz ile oynanır.

Bu oyun Seher Yıldızı'na ithaf edilmiştir. Zira eski muhabbetlerde tanyeri atarken, hala pırıl pırıl parlayan o yıldız artık muhabbetin bittiğini, sabahın yaklaştığını, hatırlattığından en son oynanan oyun budur.

Yöresi

Ankara

Kimden Alındığı

Ankara Kulübü Oyun Top.

Selami Başer

Derleyen

Notaya Alan

YILDIZ

5.1.2.7. Çarşamba

Ankara'nın en eski oyunlarından biri olup, karşılıklı iki kişi tarafından oynanan çok kıvrak, çok hareketli bir oyundur. Oyunun özelliği karşılıklı gidiş gelişler ve kolların sarkıtılarak sallanışlarıdır.

Yöresi

Ankara

Kimden Alındığı

Ankara Kulübü Oyun Top.

Derleyen

Cemil Demirsipahi

Notaya Alan

Cemil Demirsipahi

ÇARŞAMBA

5.1.2.8. Atım Arap

Oyun düzeni Misket'e benzer, farklı yanı dizler kırık ve ayaklar arkaya çekerek oynanır. Düz adım, vurmali adım, sekme, yarım dönmeli sekmeler gibi adımlar vardır. Oyun el vurularak bitirilir.

Yöresi

Ankara

Kimden Alındığı

Mucip Arcıman

Derleyen

Notaya Alan

ATIM ARAP

A TIM A RAP BEN A RAP

MANA MAN HAY DI YÜKÜM ŞARAP DIR BENİM A

MAN A MAN YÜ-KÜM ŞARAP DIR BE-NİM A MAN

Atım araptır benim aman aman
 Haydi yüküm şaraptır benim vay vay
 Bu yıl böyle giderse aman aman
 Haydi batım haraptır benim vay vay

Emmişim gümüşüm bir hoşum aman
 Çokçada içmişim serhoşum aman] BAĞ.

Atım kara ben kara..
 Biz gidelim ilgara..
 Eğer gönlüm var ise..
 Kalk gidelim kızlara..

BÖLÜM 6. DAVUL'UN NOTALANIŞI VE DAVUL-ZURNA İLE OYNANAN OYUNLARIN DAVUL ÜZERİNDEKİ RİTMİK VURGULARI

6.1. DAVUL-ZURNA İLE OYNANAN OYUNLAR

Ankara seymen oyunlarında davul-zurna ile oynanan oyunlar genelde karşımıza Zeybek oyunları olarak çıkmaktadır. Bunlar seymen alayı sırasında, önemli günlerde, açık alanlarda oynanır. Ayrıca bu oyunlar kapalı mekanlarda kuru bağlama ile de oynanır.

Ankara seymen oyunlarına eşlik eden, davul-zurna genelde dışarıdan gelmektedir. Keskin ve Kırşehir civarından. Fakat bu günlerde bunların sayısı azalmış hatta hiç yok denecek kadar azdır. Bunlardan en bilindik olanı Keskinli Metin Öge'dir. Metin Öge'ye yanında davul ile oğulları eşlik etmektedir.

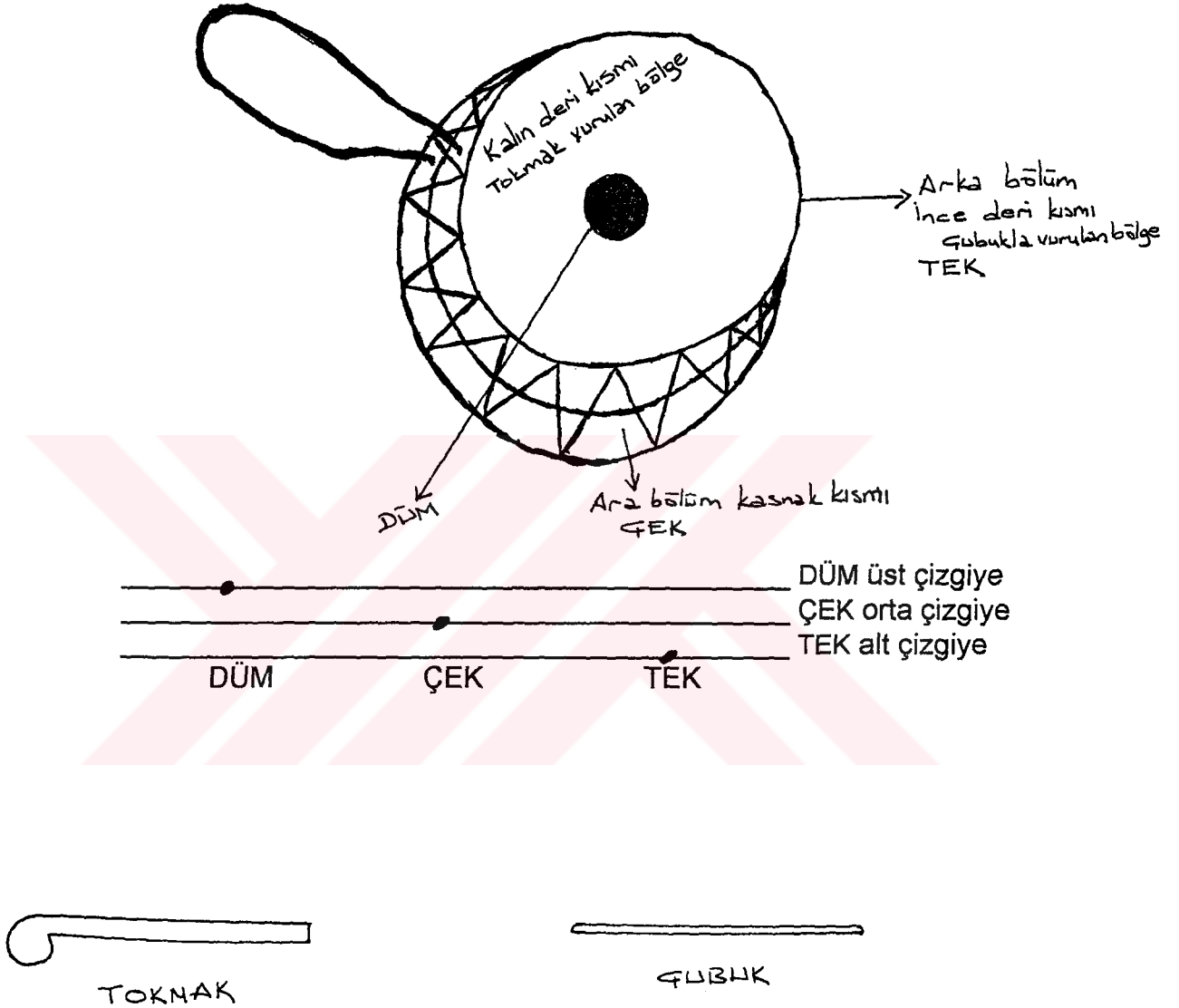
Bu araştırmam sırasında Keskin'e giderek Metin Öge'nin çalmış olduğu Seymen Zeybeği, Karaşar Zeybeği, Ankara Zeybeği ve Mendil Zeybeği'nin teyp kaydını yaptık ve ritmik incelemeleri bu kayıt üzerinden gerçekleştirdik.

6.2. DAVULUN NOTALANIŞI VE KULLANILAN GEREÇLER

Davulu üç kısma ayırabiliriz.

- A) Kalın Deri Kısmı (Tokmak Vurulan Bölüm, DÜM)
- B) İnce Deri Kısmı (Çubuk Vurulan Bölüm, TEK)
- C) Kasnak Kısmı (Tokmak ve Çubuk Derisi Arasındaki Bölüm, ÇEK)

Nota, ölçü üzerindeki hangi çizgiye yazılırsa onu ihtiva eder. Okurken ve çalarken buna dikkat etmek gerekir. Düm çizgisine gelen nota düm'ü, çek çizgisine gelen çek'i, tek çizgisine gelende tek'i göstermektedir. Kuyrukların çek üzerine gelmesi onu içerdığını göstermez.

Davul çalarken iki araca gereksinim vardır. Bunlar Tokmak ve çubuktur. Tokmak genellikle sert bir ağaçtan yapılır ve ağır olmalıdır. Çubuk ise ağaç dallarından ya da su kenarlarındaki yılğınlardan yapılır. Bunlarda ince bir ses vermesi açısından hafif ve yumuşak olmalıdır.

Davulda tokmak ve çubuğun aynı anda vurulduğu durumlar vardır. Bunu da YEK diye gösteririz ve altlı ve üstlü birbirine yakın şekilde, üstlerine altlarına yay çizerek belirtiriz.

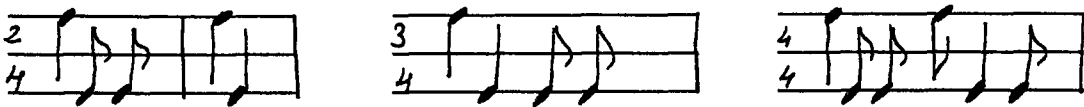

Ayrıca çubuğun, çubuk derisi üzerine tutularak çalınan durumlar vardır. Bu durumlar için de nota üzerinde ters yay şeklinde () bir işaret kullanılmıştır.¹⁷

6.3. USULLER

Usulleri Ana Usuller, Birleşik Usuller ve Karma Usuller olarak üç grupta toplayabiliriz.

Ana usuller 2,3 ve 4 zamanlı basit usullerdir.

Birleşik usuller iki veya ikiden fazla ana usulün birleşmesiyle meydana gelen usullerdir.

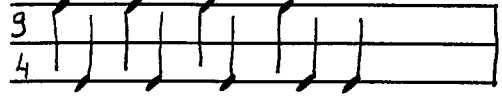
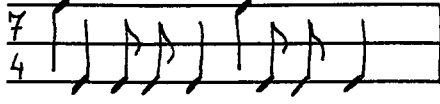
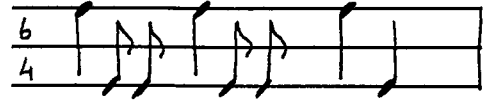
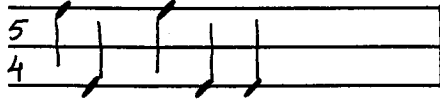
$$2+3=5$$

$$4+2=6$$

$$4+3=7$$

$$2+2+2+3=9$$

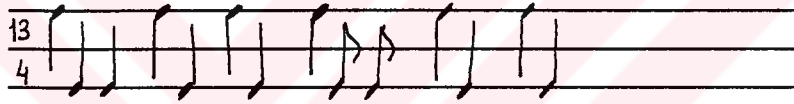
¹⁷ Hüseyin TEHRANİ, Çeviri; Doç.Dr. Şenel ÖNALDI, "Tömbek Metodu Dümbelek", s.15.
(Davula uyarlanmıştır.)

Karma usuller ise, iki birleşik ya da bir ana ve bir birleşik usulün birleşmesinden meydana gelir.

$$7+6=13$$

$$3+2+2+4+2=13$$

6.4. ZEYBEKLER VE DAVUL ÜZERİNDEKİ RİTMİK VURGULAR

6.4.1. Seymen Zeybeği

Seymen zeybeklerinin en bilindiklerindendir. Oyuna iki ya da üç kişi katılır. Bu tür özellikle düğün alaylarında başta giden davulla zurnanın önünde kılıç ve teke palalı zeybeklerle oynanır. Bu sırada kılıç ve palalar havada sallanır. Arada nara atılır. Çalan müziğe ayak uydurulur.

Yöresi

Ankara

m. ♪: 116

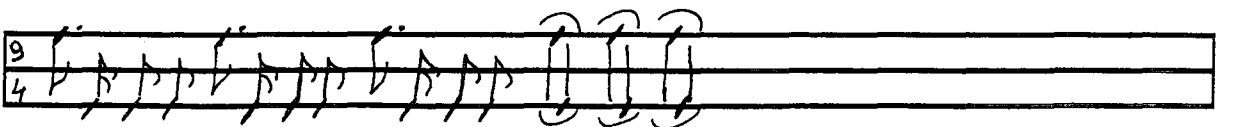
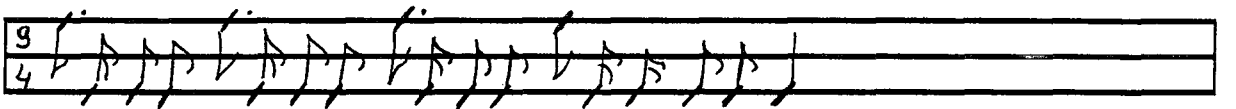
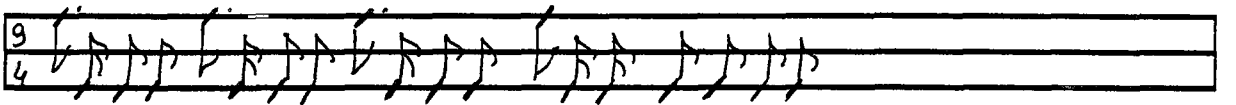
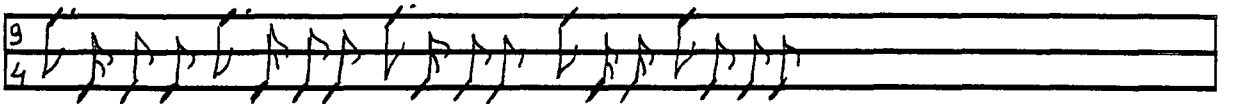
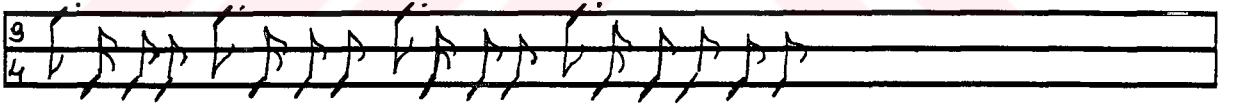
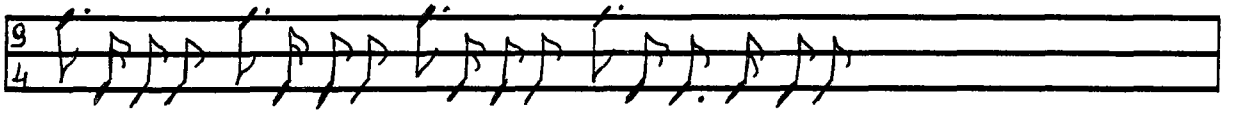
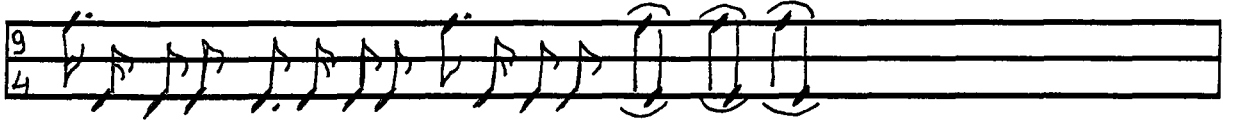
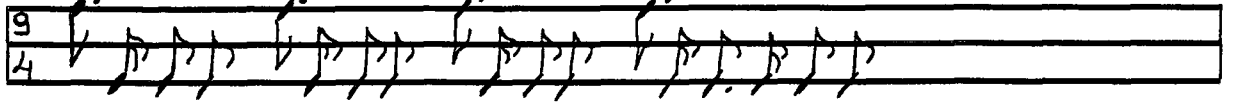
Kaynak Kişi

Metin Öge

Notaya Alan

Mustafa Şahin

SEYMEN ZEYBEĞİ

Not: Beşinci ve onuncu ölçü aşağıdaki gibi de yazılabilir.

Fakat bu ölçüyü bu şekilde çalmak yıllar süren bir birikimle çubuğa ve tokmağa çok iyi hakim olmakla mümkündür. Bu yüzden konu ile ilgilenenler için not olarak düşülmüştür.

Yöresi
Ankara
Kimden Alındığı
Metin Öge

Derleyen
Notaya Alan
Mustafa Şahin

SEYMEN ZEYBEĞİ

6.4.2. Karaşar Zeybeği

Ankara'ya ait olmayan bir türdür. Beypazarı ilęesinin Karaşar bucağına aitse de Ankara'lılarca benimsenmiş ve oynanır olmuştur.

1955 yılında tütün kaęakęılıęı yapan beş kardeşin bir ęatıřmada vurularak ölmesinden esinlenilmiş bir zeybek olarak ęıkarılmıřtır. İki zeybek tarafından oynanır.

Yöresi

Ankara

m. ♩: 100

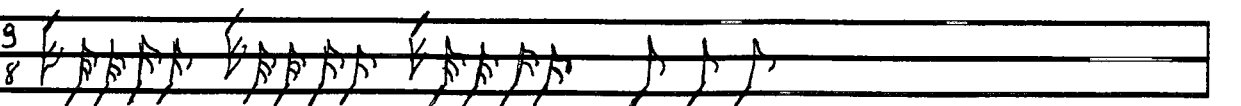
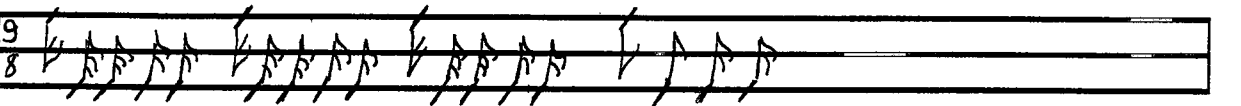
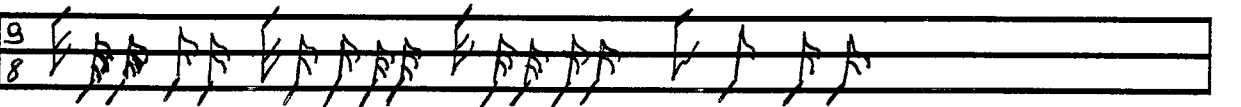
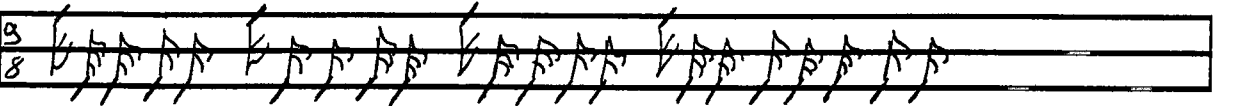
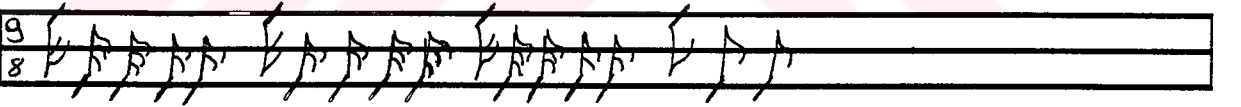
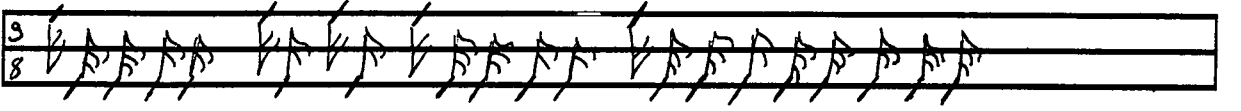
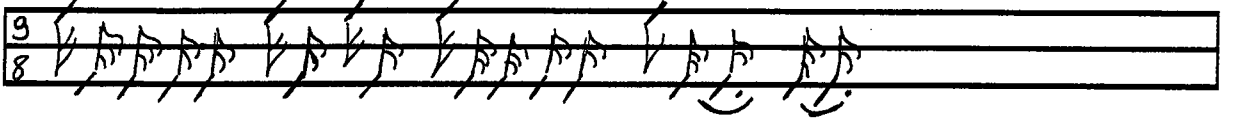
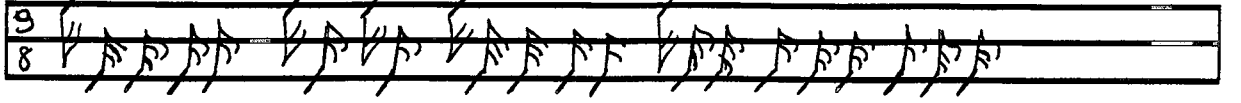
Kaynak Kişi

Metin Öge

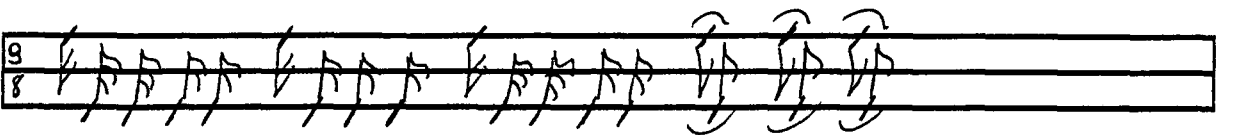
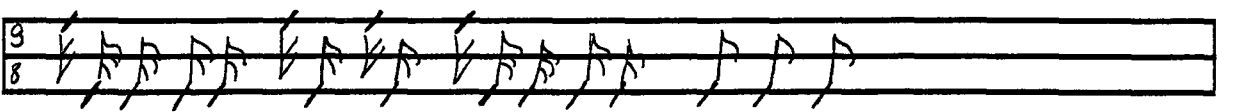
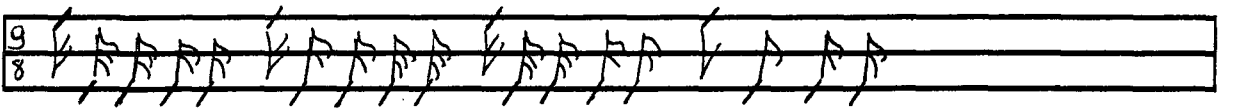
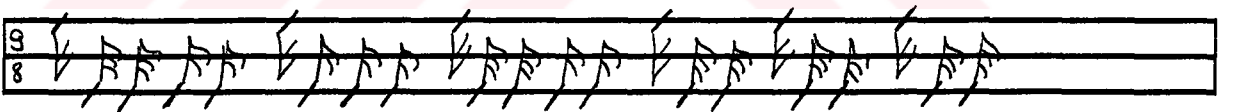
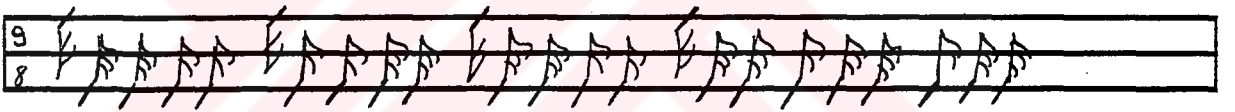
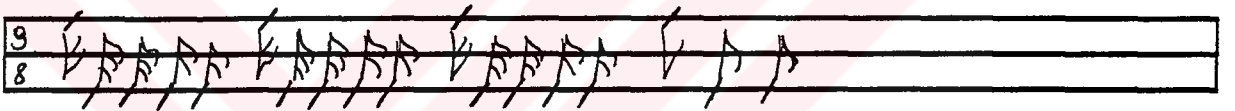
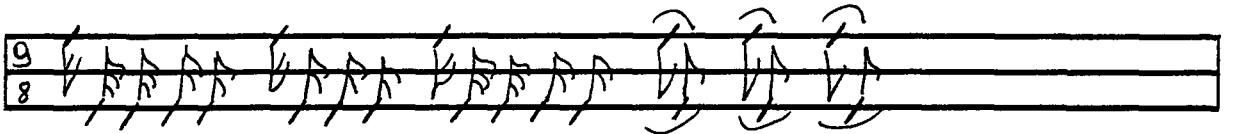
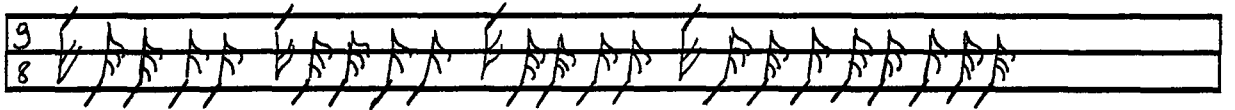
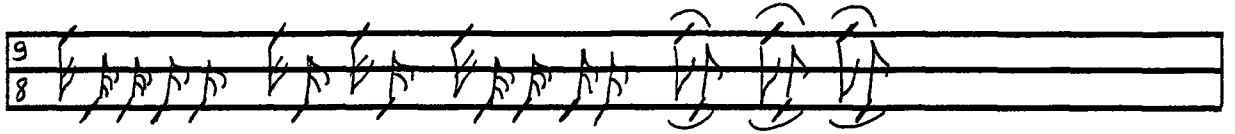
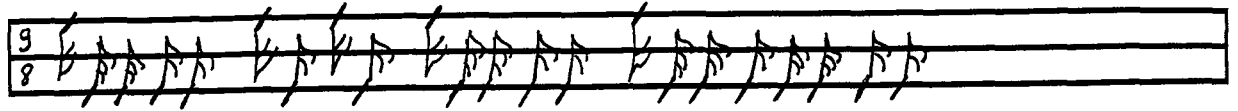
Notaya Alan

Mustafa Şahin

KARAŞAR ZEYBEĞİ

(2)

Yöresi

Ankara

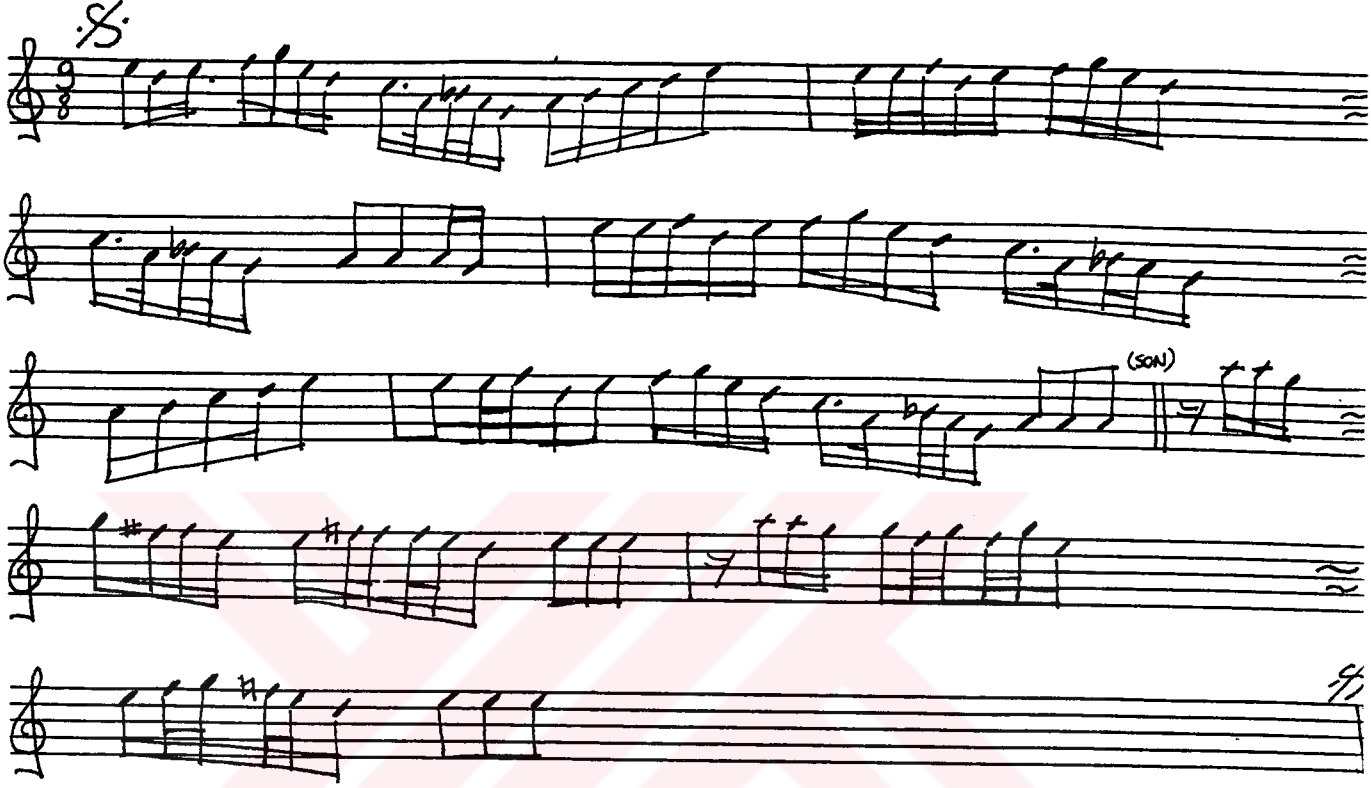
Kimden Alındığı

Metin Öge

DerleyenNotaya Alan

Mustafa Şahin

KARAŞAR ZEYBEĞİ

6.4.3. Ankara Zeybeği

Ankara'lılara göre mertliği ve yiğitliği belirtir. En az iki kişi ile oynanılısada üçlü sağ ayağı denilen biçimi daha gösterişli olur.

Geziniş sırasında zeybekler ayaklarını en az bir adım açar, sol ayağı biraz öne alarak dik bir biçimde durur, sağ el baş parmağı bıçak kabzası yanına sokulmuş olarak silahlıkta olur. Sol el ise arkaya bükölerek belde olur. Oyun melodisine geçilince eller çözölür, dirsekler omuz düzeyine getirilerek oyuna girilir. Önce melodiye uygun bir gezinti dönemi olur. Her gezinti sonu üç kere durulur. Sonuncuda topuklar havada olarak tabanlara basılır. Dizler yumuşak bir biçimde bükölür. Beden sağa, sonra sola ve yine sağa yaylanır. Her yaylanış sırasında eller silahlığın altına getirilip yavaş yavaş dirsekler omuz düzeyine kaldırılarak yeniden yaylanmaya geçilir. Bu hareket üç kez tekrarlandıktan sonra oyuna girilir.

Yöresi

Ankara

m. ♩ : 90

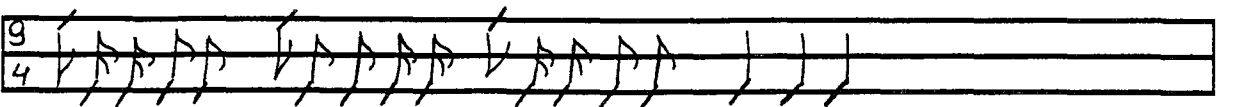
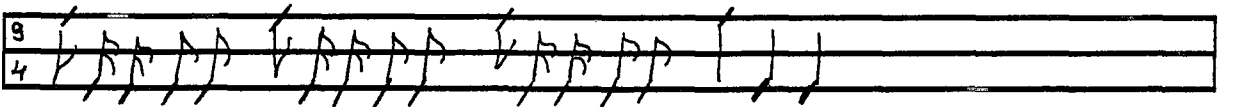
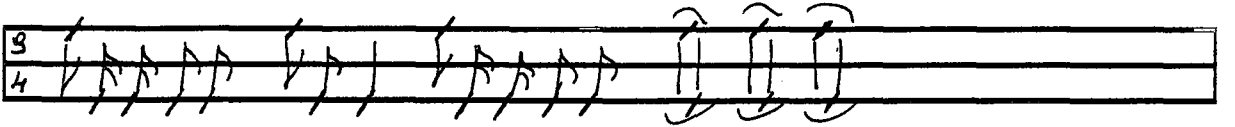
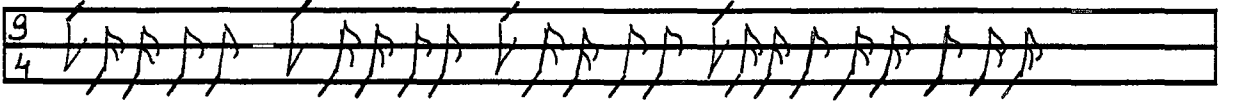
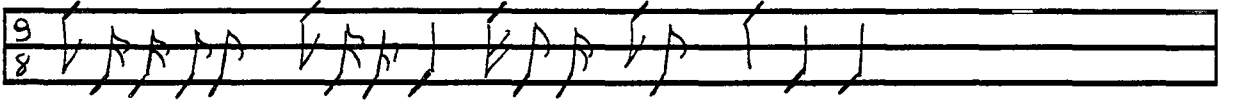
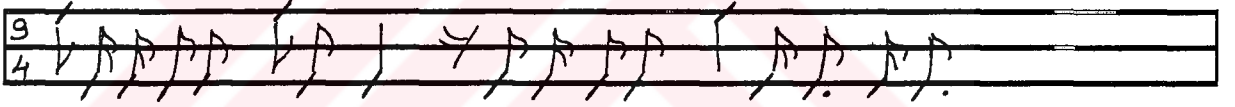
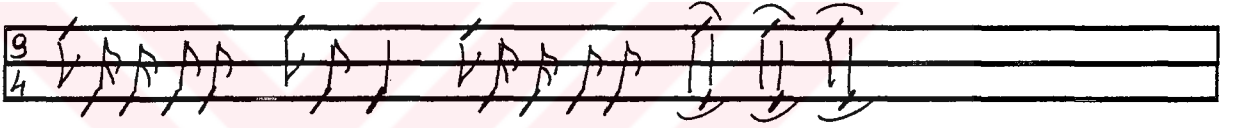
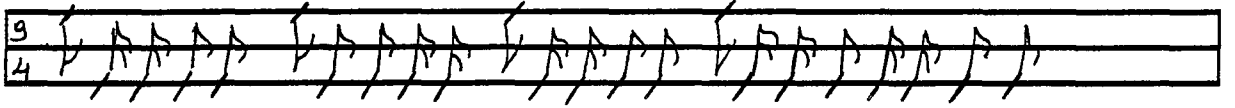
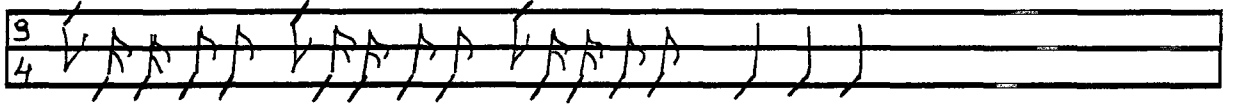
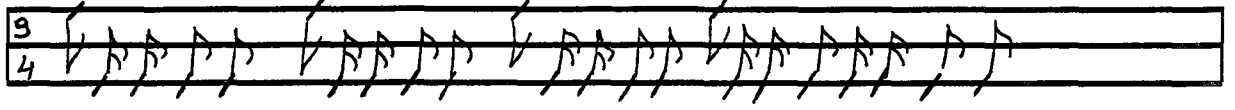
Kaynak Kişi

Metin Öge

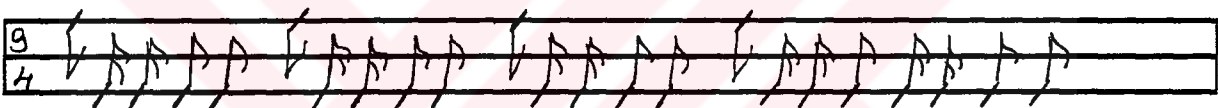
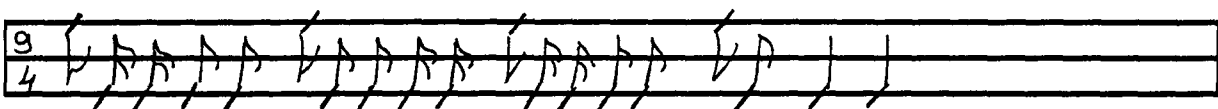
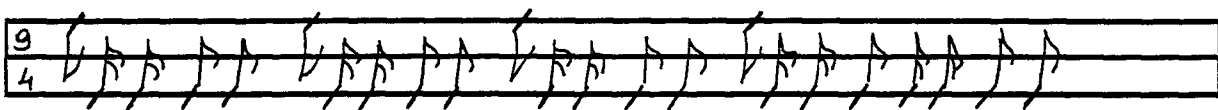
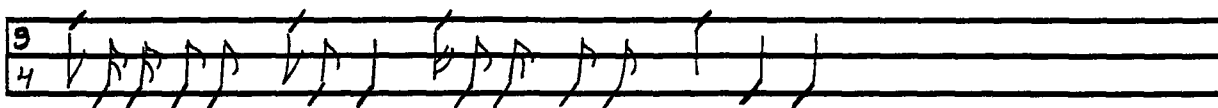
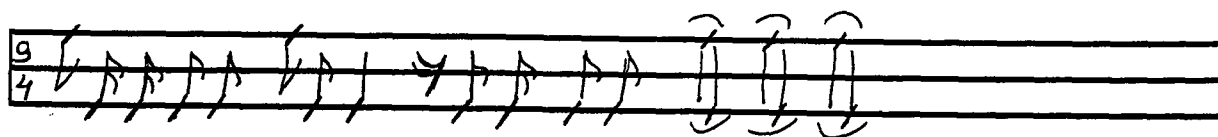
Notaya Alan

Mustafa Şahin

ANKARA ZEYBEĞİ

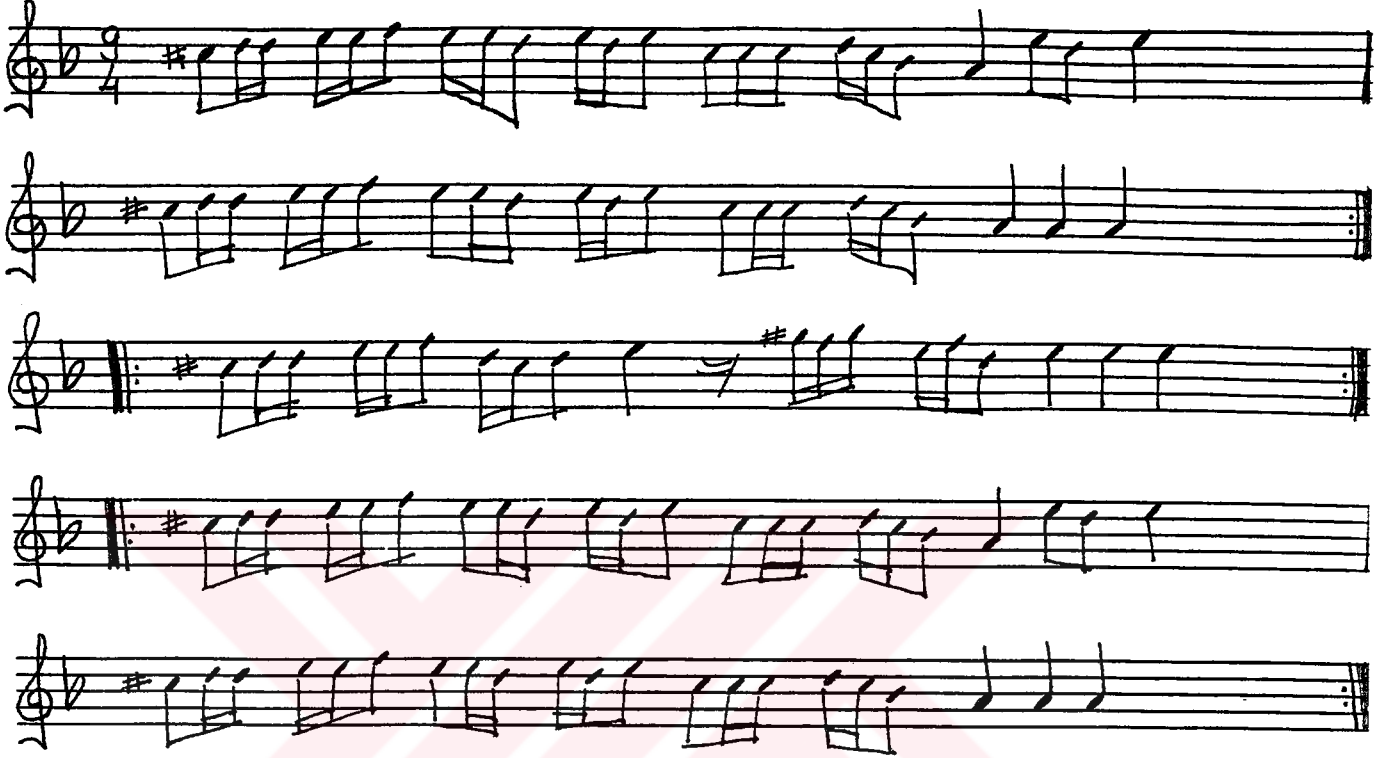
(2)

Yöresi
Ankara
Kimden Alındığı
Metin Öge

Derleyen
Notaya Alan
Mustafa Şahin

ANKARA ZEYBEĞİ

6.4.4. Mendil Zeybeği

Ankara zeybeğine benzeyen bir türdür. İki kiři tarafından oynanır. Özełliđinin zeybeklerin her çöküşünde dizlerini de yere vurduktan sonra doğrulmasıdır. İsmının mendil olmasına karşın oyunda mendil kullanılmaz kılıçla oynanır.

Yöresi

Ankara

m. : 120

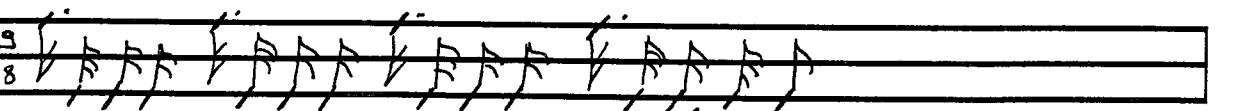
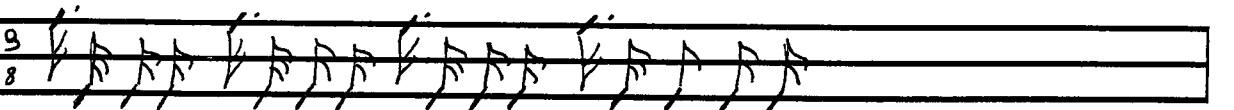
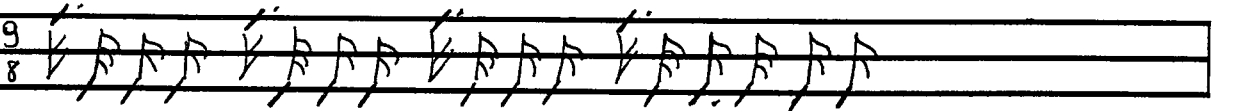
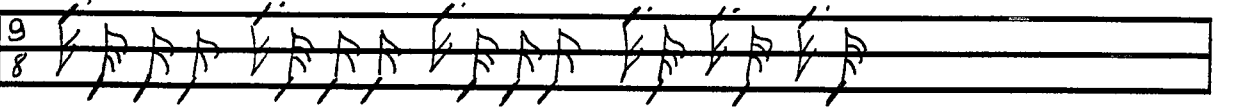
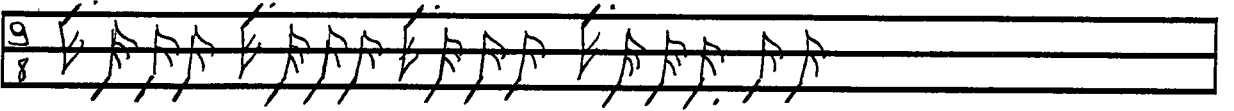
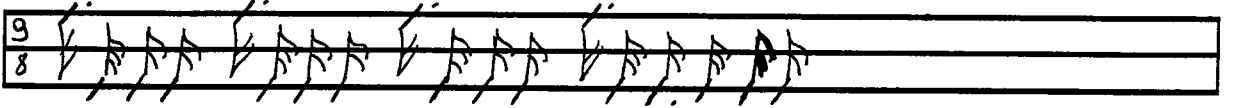
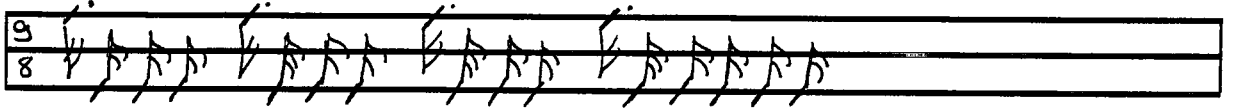
Kaynak Kişi

Metin Öge

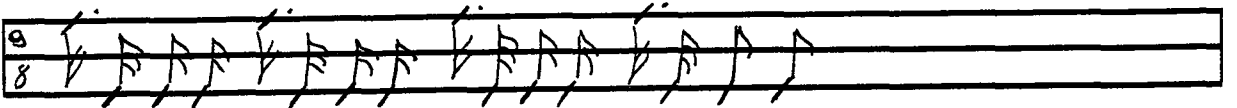
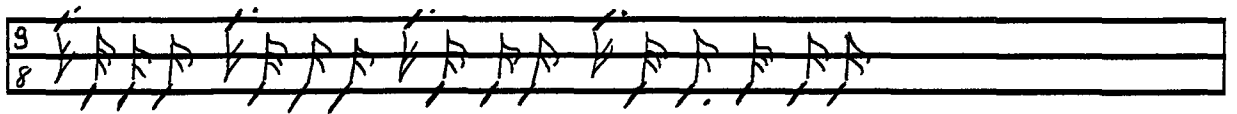
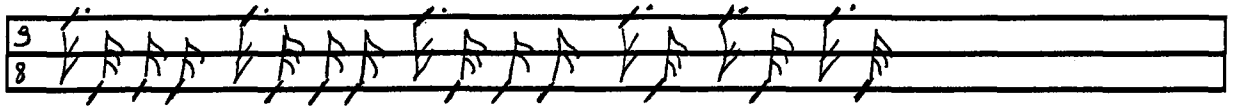
Notaya Alan

Mustafa Şahin

MENDİL ZEYBEĞİ

(2)

Yöresi

Ankara

Kimden Alındığı

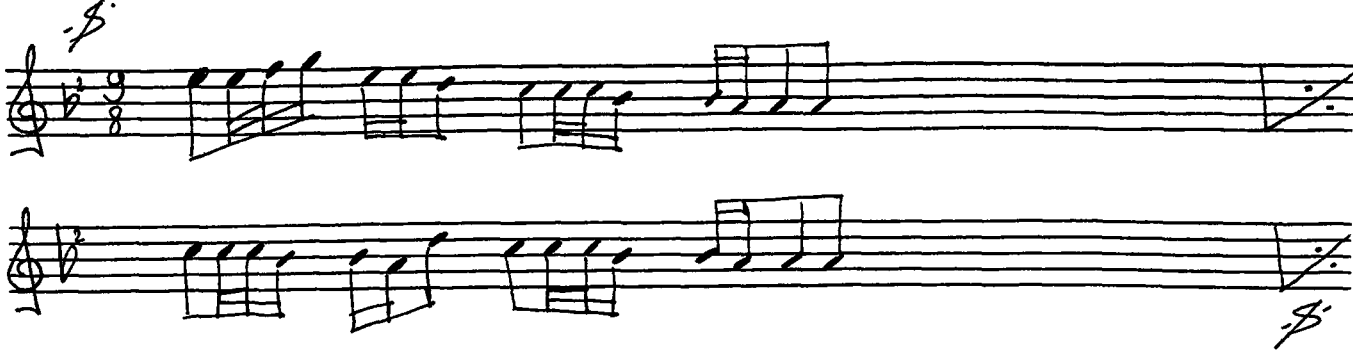
Metin Öge

Derleyen

Notaya Alan

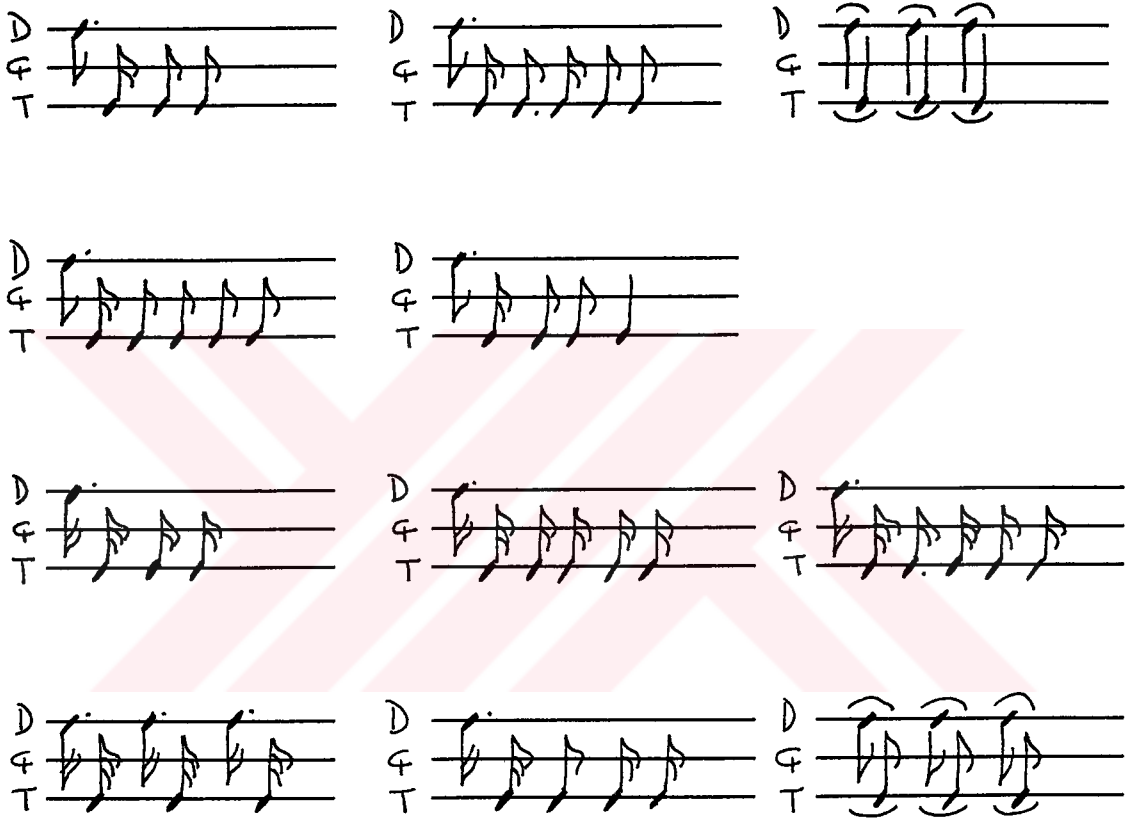
Mustafa Şahin

MENDİL ZEYBEĞİ

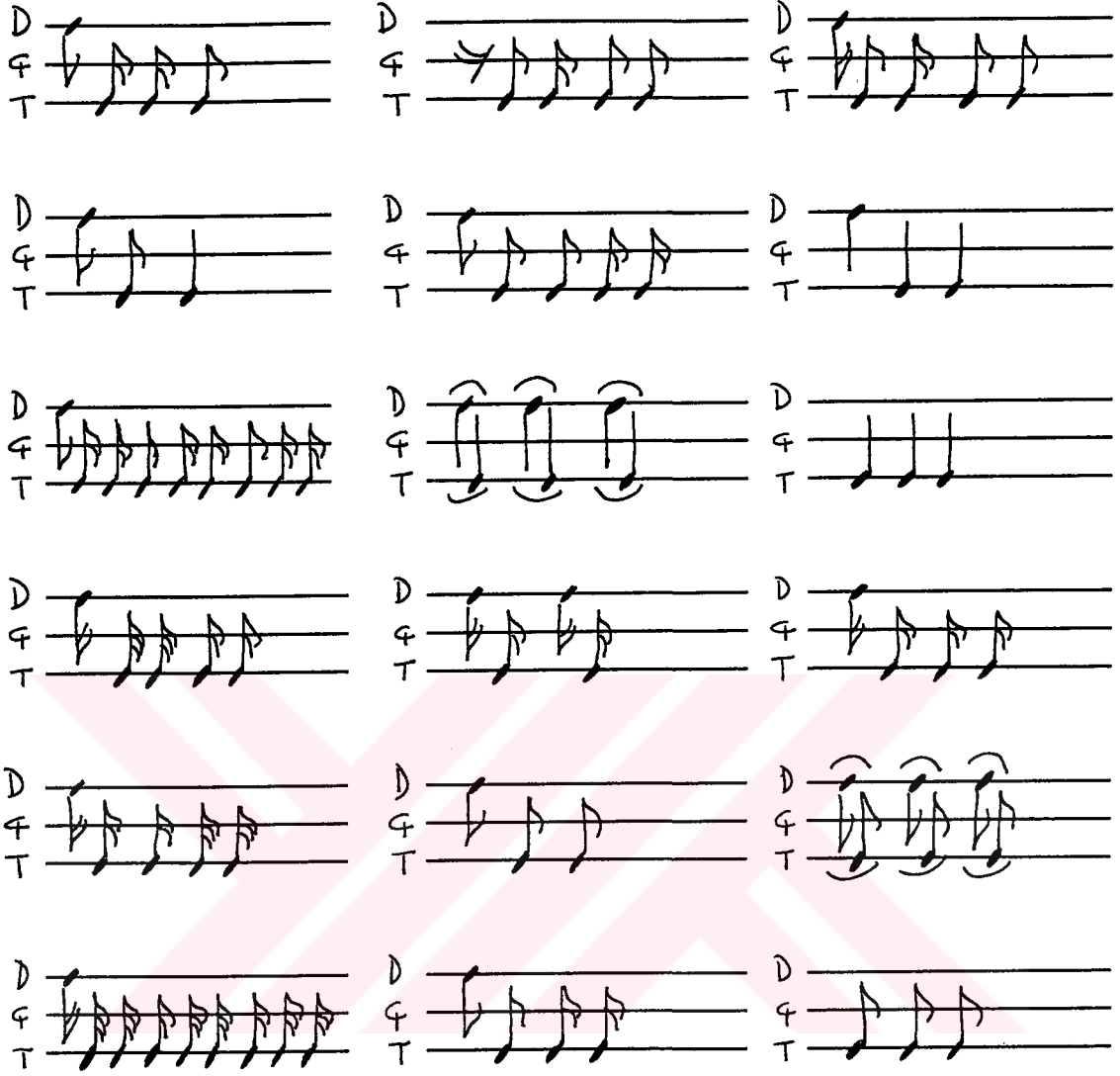
6.5. ESAS DÜZÜMLER

Seymen zeybeği ve mendil zeybeğinde melodik benzerlikte göz önünde bulunarak kullanılan esas düzümler aşağıdakilerdir.

Bu düzümler davulcunun tokmak ve çubukla birlikte özellikle son üçlerde, melodiye göre kullandığı en fazla motiflerdir.

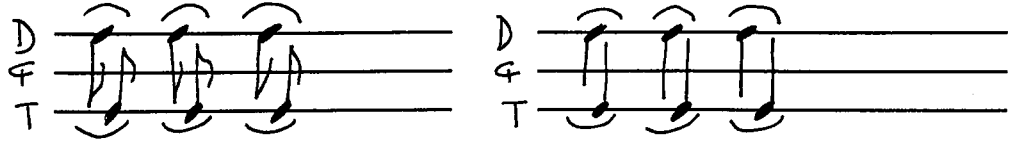
Ankara Zeybeği ve Karaşar Zeybeğinde de derece farklı olmasına karşı esas motifler benzemektedir. En çok kullanılan motifler aşağıdakilerdir.

Bu düzümler davulcunun tokmak ve çubukla birlikte özellikle son üçlerde melodiye göre en fazla kullandığı motiflerdir.

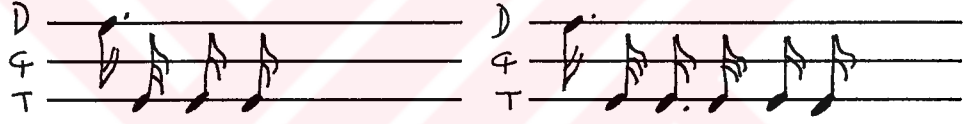
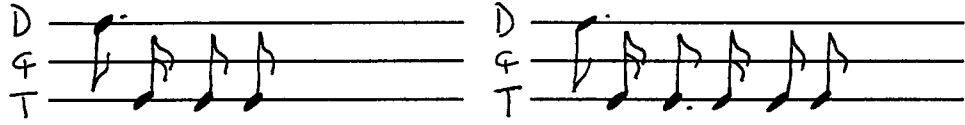
6.6. ORTAK DÜZÜMLER

Oyunlar 9 zamanlı olup, 9 zamanlının üçü sonda olan, $2+2+2+3=9$ kalıbı kullanılmıştır. Oyunların hepsinde kullanılan tek bir kalıp göze çarpar, bu kalıp da 9 zamanlının son üçünde bulunan kalıptır. Bu kalıp aşağıda gösterilmiştir.

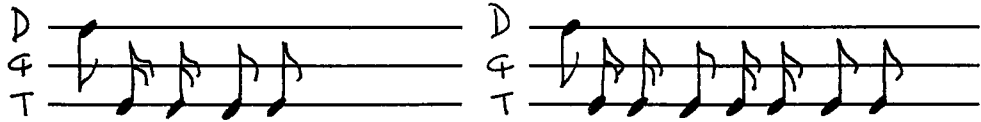
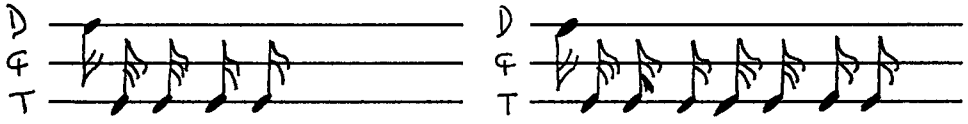

Bu düzüm incelediğim dört oyunda da vardır.

Seymen zeybeği ve mendil zeybeğinde, bazı kalıplar ortak gözükmemektedir. Bunlar aşağıdaki kalıplardır.

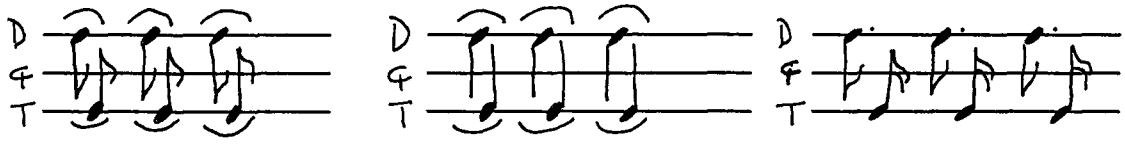

Karaşar Zeybeği ve Ankara Zeybeğinde de, bazı ortak kalıplar vardır. Bunlar aşağıdaki kalıplardır.

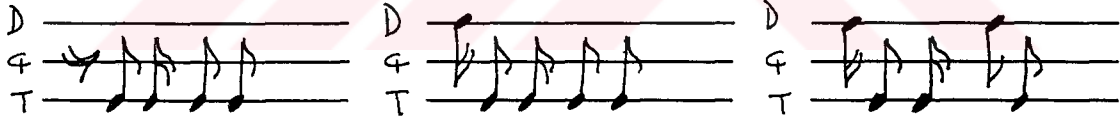

6.7. EZGİLERDEN ÇIKAN SONUÇLAR

Ezgiler zeybeklerde, 9 zamanlı ve 9 zamanlının 2+2+2+3 şeklindedir. Ezgilerin vurgulu yerlerinde genelde, aşağıdaki kalıplar vurguyu belirtmek için kullanılmıştır.

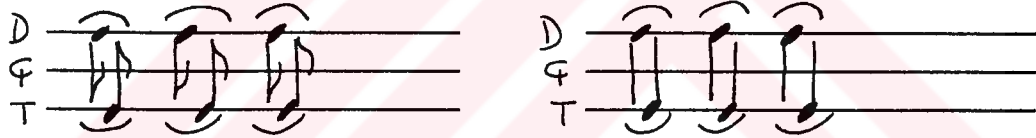

Ankara zeybeğinin 5,6,11 ve 12'nci ölçülerinde melodiyle uyumlu olması bakımından davulcu senkop kullanmış ve melodiye yakıştırarak, aşağıdaki kalıpları kullanmıştır.

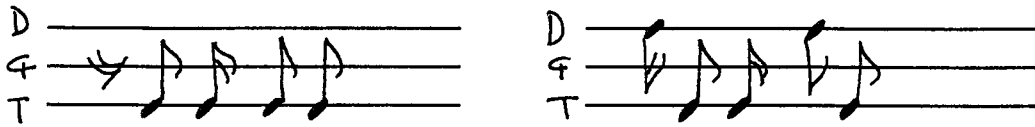

SONUÇ

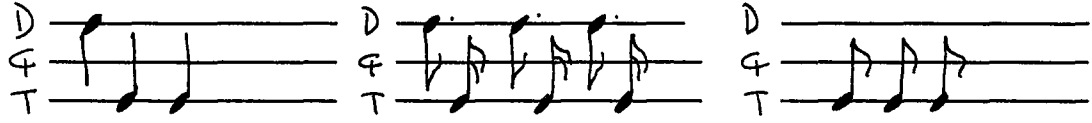
1. Bölgede Davul-zurna ile oynanan oyunlar genelde zeybek oyunlarıdır. Bunlar açık alanlarda oynanır, kapalı alanlarda oynanması gerekirse kuru bağlama ile de oynanır.
2. Zeybekler genelde 9 zamanlıdır ve 9 zamanlının 2+2+2+3 şeklindedir.
3. İncelenen 4 zeybek oyununda da oyunun güçlü yerlerinde kullanılan tek bir motif göze çarpar. Bu motif aşağıdaki gibidir.

4. Tespit ettiğimiz oyunlar içerisinde aynı motiflerle devam eden ritimler melodik yapının değişmesiyle ritmik değişikliğe uğramıştır. Burada davulcu kendi becerisini kullanarak değişik motifler kullanmıştır. Bunların en bariz örnekleri Ankara Zeybeği'nin aşağıdaki motiflerinde vardır.

5. Davulcular genelde aynı kalıplara bağlı kalmakla birlikte, 9 zamanlı usullerin 2+2+2+3 şeklindeki kalıbın, son üçlerinde farklı motifleri aşağıdaki örneklerdeki gibi kullanmışlardır.

6. Ayrıca yörede davul-zurna icracısının fazla yetişmediğini bunların genelde Kırşehir ve Keskin gibi yörelerden geldiğini söylemek mümkündür.

KAYNAKÇA

ANKARA ARKEOLOJİ ARAŞTIRMASI, ODTÜ Matbaası, Ankara 1989.

ANKARA İL YILLIĞI, Ajans Türk Matbaası, Ankara 1973.

ATAMAN Sadi Yaver, 100 Türk Halk Oyunu, Yapı Kredi Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 1975.

DEMİRSİPAHİ Cemil, Türk Halk Oyunları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1975.

EYÜBOĞLU İsmet Zeki, Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü, Acar Matbaacılık, Ankara 1988.

HACİBEKİROĞLU Erol, Halk Oyunları Giysi Rehberi, Türkiye Başbakanlık Gençlik Spor Müdürlüğü Yayın No: 120, Damla Matbaacılık, Ankara 1993.

Meydan Larousse Ans., C.2,

PAKALIN M.Zeki, Tarih Deyimleri ve Terimleri Ans., Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1983.

ŞAPOLYO Enver Behnan,

Atatürk ve Seymen Alayı, Ankara
Kulübü Yayınları No: 2, Ankara
1971.

TEHRANİ Hüseyin,
Çev. Doç.Dr. ÖNALDI Şenel,

Tombek Metodu Dümbelek, T.C.
Kültür Bakanlığı, Yorum Basım
Yayın San Ltd. Şti., Ankara 1997.

ÖZGEÇMİŞ

Mustafa Şahin, Ankara Yenimahalle ilçesinde 1970 yılında doğdu. İlkokulu Yenimahalle Öğretmen Kubilay İlkokulunda, Orta okul ve lise'yi Mustafa Kemal Lisesi'nde bitirdi. 1990 yılında İ.T.Ü. Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı Türk Halk Oyunları Bölümü sınavlarına katılarak burada okumaya hak kazandı. 1995 yılında bu bölümden mezun oldu.

İlkokul yıllarında halk oyunlarına başladı. Sırasıyla Yenimahalle Halk Eğitim Merkezi, Yenimahalle Gençlik Folklor Eğitim Merkezi, Turizm Folklor Araştırma Kurumu, Anadolu Folklor Vakfı, HOY-TUR, Turizm Bilimsel Araştırma Derneği gibi dernek ve kuruluşlarda oyuncu, öğretici ve müzisyen olarak görev yaptı. Bir çok yurtiçi, yurtdışı festival, yarışma ve organizasyonlarda görev aldı.

1990 yılından itibaren Halk Oyunları çalışmalarına İstanbul'da devam eden Mustafa Şahin, halen oyuncu, öğretici ve müzisyen olarak kurum, kuruluş ve derneklerde faaliyetlerine devam etmektedir.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMENTASYON MERKEZİ